KAPI DIŞINDA



WOLFGANG BORCHERT

Çeviri: BEHÇET NECATİGİL

can
oyun

Wolfgang Borchert, *Das Gesamtwerk* (yay. haz. Michael Töteberg ve Irmgard Schindler) içinde, *Draussen vor der Tür.*
© 2007, Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg, Almanya
© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: De Yayınevi, 1962
Can Yayınları'nda 1. basım: Nisan 2017, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Editör: Şebnem Sunar

Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit
Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26
Topkapı-İstanbul
Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3452-6

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

WOLFGANG BORCHERT

KAPILARIN DIŞINDA

Hiçbir Tiyatronun Oynamak
Hiçbir Seyircinin Görmek
İstemediği Oyun

Almanca aslından çeviren

Behçet Necatigil

can

Wolfgang Borchert'in Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Fener, Gece ve Yıldızlar, 2008

WOLFGANG BORCHERT, 1921'de Almanya'nın Hamburg kentinde doğdu. Kitapçılık ve bir süre de oyunculuk yaptıktan sonra İkinci Dünya Savaşı sırasında askere alınarak gönderildiği Rusya Cephesi'nde ağır yaralandı. Nasyonal sosyalizme karşı görüşlerinden ötürü tutuklandı, difteri ve sarılığa yakalanmış olmasına karşın sekiz ay cezaevinde tutuldu, daha sonra da yeniden cepheye gönderildi. Çürüğe ayrılacağı sırada bir daha tutuklandı ve bu kez dokuz ay hapis yattı. Savaşın sonunda serbest kalınca Hamburg Devlet Tiyatrosu'nda yönetmen yardımcısı olarak çalışmaya, bir yandan da kabare gösterilerinde yer almaya başladı. Sağlığının giderek kötüleşmesi üzerine İsviçre'ye gönderildi, yatırıldığı bir hastanede henüz 26 yaşındayken 20 Kasım 1947 günü öldü. *Fener, Gece ve Yıldızlar* adlı şiir kitabını 1946'da, ilk öykü kitabı *Karahindiba*'yı ise 1947'de yayımladı. *Kapıların Dışında* adlı tek oyununu 1946 sonlarında tamamladı. İkinci öykü kitabı *Bu Salı*'yı (1947) hazırladı. Ne var ki, hem oyununun hem de bu kitabının basılması, yapıtlarının çeşitli dillere çevrilmesi ve rekorlar kırarak satması hep ölümünden sonra gerçekleşti.

BEHÇET NECATİGİL, 1916'da İstanbul'da doğdu. Uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yaptı. 1940'lardan başlayarak yarattığı ve durmadan yenilediği şiir dünyasıyla çağdaş Türk şiirinin en saygın şairlerinden biri oldu; kendinden sonraki birçok şairi derinden etkiledi. *Eski Toprak* adlı yapıtıyla 1957 Yeditepe Şiir Armağanı'na, *Yaz Dönemi* adlı ki-

tabıyla da 1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'ne değer görüldü. Radyo oyunları yazdı ve edebiyat tarihiyle ilgili titiz araştırmalar yaptı. Almancadan yaptığı çevirilerle dünyanın önde gelen pek çok yazar ve şairini dilimize kazandırdı. Sekizi Knut Hamsun'dan olmak üzere otuza yakın kitap çevirdi. Çeviri şiirleri *Yalnızlık Bir Yağmura Benzer* (1984) adlı kitapta toplandı. Necatigil, 1979'da İstanbul'da öldü.

"Antimilitarist" bir oyunun çeviri hikâyesi

Wolfgang Borchert'in *Kapıların Dışında* oyununun çeviri macerası, Behçet Necatigil'in 7 Haziran 1952 tarihinde Prof. Melâhat Özgü'ye yazdığı bir mektupla başlıyor. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nun[1] Modern Tiyatro Eserleri listesinde *Draussen vor der Tür* adlı oyununun da yer aldığını öğrenen Necatigil, daha önce Borchert'ten çevirdiği dört şiirin *Yeditepe* dergisinin 1 Kasım 1951 sayısında yayımlanmış olduğunu belirterek bir ricada bulunur:

Bu şiirlerin tercümesini beğendinizse bu piyesin de tarafımdan çevrilmesini temin hususunda tavassutunuzu rica ederim. Tercüme Bürosunun aldığı bir karara göre üzerlerinde klasikler serisinden bir

1. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Tercüme Bürosu, Hasan Âli Yücel'in milli eğitim bakanı olmasının hemen ardından (1939) dünya klasiklerini Türkçeye kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Alman Dili ve Edebiyatı profesörü olan ve çeviri edebiyata büyük emeği geçen Melâhat Özgü, uzun yıllar Tercüme Bürosu'nda da görev yapmıştı.
1947-1951 yılları arasında Tercüme Bürosu'nda çalışan Oktay Akbal büronun çalışma şeklini şöyle anlatıyor: "Önce çevrilmesi gereken yabancı yapıtlar ve yazarlar saptanmıştı. Doğu'dan-Batı'dan ne kadar önemli yapıt varsa bu listede yer almıştı. Çeviriciler büroya mektupla başvururlar, belirli bir yapıtı çevirmek istediklerini bildirirlerdi. Onlardan, ilgili yapıttan otuz sayfalık bir çeviri örneği istenirdi. Bu örnek büronun o dille ilgili üyesine verilir, inceletilir, beğenilirse kitabı bitirmesi istenirdi. Çeviri tümüyle hazır duruma geldiğinde yine incelemeciye verilir, başarılı olup olmadığı konusunda rapor istenirdi. Haftalık kurul toplantısında rapor tartışılır, yapıt onaylanırsa çeviriciye önce ücretin bir bölümü, geri kalanı da kitap basıldıktan sonra ödenirdi." (*Cumhuriyet Kitap*, Sayı 496, 19 Ağustos 1999)

eser bulunan mütercimlerin, tiyatro serisinden de bir kitap almalarına müsaade ediliyormuş. Borchert'i çok sevdiğim için piyesini çevirmeye, teveccühünüze güvenerek, bilhassa heves ediyorum.[1]

Bu mektubu yazdığında, Milli Eğitim Bakanlığı Klasikler Serisi'nde yayımlanmış birkaç çevirisi vardır Necatigil'in. Mektubun ekinde gönderdiği başvuru dilekçesi kabul görür ve *Kapıların Dışında* çevirisi, büronun 22 Temmuz 1952 tarihli yazısıyla Necatigil'e verilir.

Hemen her çalışmasının kayıtlarını tutup arşivinde sakladığı "seyir defteri"ne göre 27 Temmuz 1952 günü başladığı çeviriyi 14 Eylül günü tamamlar, 31 Ekim-15 Kasım tarihleri arasında daktiloya geçirdikten sonra 22 Kasım 1952 tarihli bir yazı ekinde, beş sayfalık bir önsöz ve bu oyunun da yer aldığı Almanca kitapla birlikte Tercüme Bürosu'na gönderir.

Edebiyat tarihimiz açısından ilginç bulduğum hikâye, burada başlıyor...

Araya birkaç aylık bir sessizlik girdikten sonra, 14 Mart 1953 tarihli bir mektup gelir Prof. Özgü'den. Eserin komisyonca tetkiki sırasında antimilitarist bulunduğunu ve hassasiyetle üzerinde durulduğunu belirten Özgü, şöyle devam eder mektubuna:

Ben bu eseri, 1949 yılında Almanya'da okumuş, çok kuvvetli bulmuş, temsilleri hakkında müsbet akisler duymuştum. Teklif ederken de onun sadece psikolojik tarafını düşündüm ve bugünün sulhcu görüşümüz karşısında temsil edilebilir bile dedim; çünkü burada asıl mesele bir adamın cepheye gidip de oradan böyle perişan bir halde döndüğü için harp aleyhinde bulunması değil, yurduna döndüğü zaman, yurdunu, yuvasını bıraktığı gibi bulamaması, karşısında insan görememesidir. O, harbin en feci hallerini yaşamış, en büyük tehlikelerini atlatmış olduğu halde gene de içindeki insanlık duygusu sönmemiş, ailesinin kendisine kucak açacağını ummuştur. Halbuki onlar, bir zamanlar etrafını çevirmiş olan en yakın insanlar, onu aldatmışlar; harpte gösterdiği yararlıklar da değerlendirileceği yerde, kale bile

1. **Mektup ve yazı alıntılarında imla dahil hiçbir değişiklik yapılmamış, orijinallerine bağlı kalınmıştır.**

alınmaz olmuştur; kendisine yaşama imkânları sağlanmamış, ondan ihtisas aranmamıştır. Harpten yaralı dönen birisi ise bütün bunları anlayamaz, anlayamadığı için de feryat eder. Ekspresyonist üslûbun feryadıdır bu. İnsanlar, niçin onu anlayamaz, niçin ona yardım etmek istemez olmuşlardır. Üç yıl içinde o mu değişmiş, dünya mı değişmiştir? Hakikat nerededir? Bilemez o bunu. Harpten dönen birisinin anlayış ve sevgi bulamadığı, alay ve küçümseme ile karşılandığı için ıstırabı artar, sonunda da bunun için mahvolur. Bunun için eser harbe gidenlere değil, geride kalanlara bir ikaz mahiyettedir; harbe gitmeyin değil, harpten dönenleri böyle karşılamayın demektedir. Eserin ruhunu ben böyle anladım, böyle anladığım için de teklifte bir mahzur görmedim.

Halbuki sizin önsözünüz, eseri bu cepheden tahlil edip açıklamıyor, aksine, bir de müellifin kışladan yazdığı mektuplarında askerlik bakımından suç unsurları bulduklarını, bu yüzden de tekrar tekrar hapse girdiğini anlatıyor. Ben Borchert'in bu tarafını bilmiyordum. Yeni edebiyat tarihleri, elime geçenler, onun hayatından pek bahsetmiyorlar, ancak şiirleri, hikâyeleri ve bilhassa bu eseri üzerinde duruyorlar. Onun eserlerini bir araya toplayan kitabı da görmemiş olduğumdan, Bernhard Meyer-Marwitz'in yazısını okumamıştım.[1] Siz daha çok, kendiniz de söylediğiniz gibi ona dayanmışsınız; keşki eserin ve müellifinin bu tarafı da olduğunu tercümeye başlamadan önce bana olsun bildirseydiniz. Bundan başka Büro'daki arkadaşlar, müellifin, kitabının başına koymuş olduğu söze takıldılar. Borchert, eserini, sahne tekniğine riayet etmeden, sahne tesirlerini kale almadan yazdığını ifade için "hiç bir tiyatro oynamak istemeyecektir" demiştir. Buna rağmen eser ne derece kuvvetli ki, yalnız Almanya'da otuzdan fazla sahne repertuvarına almış, Fransa'da bile oynanmış, daha bir çok Avrupa dillerine de çevrilmiştir.

Borchert'in bu eseri, dilimizde, sizin kuvvetli kaleminizle bir kat daha kuvvetlenmiş. Bunun için de bir çok ifadeler, gerçekten harp ve askerliğin aleyhine imiş gibi çınlıyor. Bu sebepten de Büro üyeleri, belki de haklı olarak, çünkü ben daha fazla müdafaa edemedim, böyle bir eserin bugün, bilhassa resmi bir makam tarafından basılamayacağını, basılırsa eğer, yalnız bizim değil, mütercimin de müşkül duru-

1. Wolfgang Borchert, *Das Gesamtwerk*, 1949 (Toplu Eserler, Bernhard Meyer-Marwitz'in biyografik sonsözüyle).

ma düşeceğini ileri sürdüler ve bu fikir üzerinde hepsi birleşti. Bu durum karşısında eseri ben teklif ettiğim için asıl kabahat benim üzerime yükleniyor. Başkan Suut Kemal Bey[1] de müşkül vaziyete girdi. Bu hal karşısında, sizden bir ricada bulunmak istiyorum.

Mektubun devamında, sorunun çözülebilmesi için Necatigil'in "tercümede tatmin edilmiş olmadığı, üzerinde daha bazı düzeltmeler yapmak istediği" gerekçesiyle çeviriyi geri çekmesi önerilmektedir.

Necatigil'in de bu oyun konusunda tereddütleri olmuştur gerçi, ancak farklı bir açıdan. Çeviriyi gönderdiği gün, 22 Kasım 1952'de yakın arkadaşı Avusturyalı Türkolog Andreas Tietze'ye yazdığı mektupta dile getirir kaygısını:

Eylül'den bugüne hep Borchert'in piyesinin tercümesiyle uğraştım. Sonra Robert[2], sökemediğim yerlerin hallinde himmetini esirgemedi, bu şekilde tercümeyi bir haline, yoluna koydum. (...) Neticeyi pek merak ediyorum, şu bakımdan ki, piyes fazla sert, bizim için fazla modern. Güçlüklerin hepsinin bir müsbet neticeye bağlandığı da söylenemez.

Tercüme Bürosu'ndaki arkadaşlarının içinde bulundukları "müşkül vaziyet" babam tarafından anlayışla karşılanmış ya da –zorunlu olarak– kabul görmüş olmalı ki, Prof. Özgü'nün söz ettiği gerekçeyle olmasa da, çeviriyi geri çeker. 4 Nisan 1953 tarihinde Tercüme Bürosu Başkanlığı'na yazdığı mektupta şu ifade vardır: "Eserin, ta'dilen temsil ettirilmek üzere bir başkası tarafından çevrilmekte olduğunu öğrendiğimden, kabule lâyık görülse bile, kendi tercümemin basılmasından sarf-ı nazar ediyorum." Aynı mektupta, bu piyes yerine Norveç klasikleri serisine yeni kabul edilmiş olduğunu öğrendiği Knut Hamsun'un *Pan* romanı tercümesinin kendisine verilmesini talep eder.

Mektupta "bir başkası"nın kim olduğu belirtilmemekle birlikte, Tietze'ye yazdığı 22 Kasım 1952 tarihli mektubun devamından anlaşılıyor: "Öğrendiğime göre Burhan Arpad da aynı eseri, rejisör Meinecke'nin teşviki ile Şehir Tiyatrosu namı-

1. Suut Kemal Yetkin.
2. Robert Anhegger.

na tercüme ediyormuş. Yani bu durumda piyesin bazı tâdilatla burada da oynanması ihtimali var. Bir de bakarsın bir imkân zuhur eder, bizim tercüme tercih edilir. Ümit dünyası!"

Necatigil arşivinde bulunan *Türk Tiyatrosu* dergisi de (Aralık 1952, Sayı 265), bu bilgiyi doğruluyor. Dergide Burhan Arpad'ın, "Tek Bir Eseriyle Alman Dramına Giren Wolfgang Borchert" başlıklı bir yazısıyla, oyundan çevrilmiş kısa bir bölüm var. Necatigil çevirisini geri çekmek için bu haberi iyi bir fırsat olarak değerlendirmiş olmalı...

Böylelikle yayımlanma ihtimali kalmayan *Kapıların Dışında* oyunu, altı yıl boyunca dosyasında unutulmaya bırakılır. Tekrar gündeme gelmesi, 1958 sonlarına doğru olacaktır.

İstanbul Türk-Alman Kültür İşleri tarafından 29 Kasım 1958 günü bir edebiyat toplantısı düzenlenir. Toplantı davetiyesinde, Necatigil'in *Draussen vor der Tür* piyesinden yaptığı tercümeden parçalar okuyacağı, İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi'nden Prof. Dr. G. Fricke'nin sanatçıyı tanıtan bir konuşma yapacağı duyurulur. Burhan Arpad'ın birkaç gün sonra, 3 Aralık 1958 tarihli *Vatan* gazetesindeki "Kapının Dışında Bırakılanlar!" başlıklı yazısı, "ilgiyle karşılanan, küçük salonda bir heyecan havası estiren" toplantıya ilişkin bilgilerin ötesinde, bugün de geçerliliğini koruyan görüşler sunmaktadır okurlara:

Tek bir eseriyle Alman ve dünya edebiyatına girmiş olan genç sanatçının yaşama ve yaratma şartları, düşünme yönü ve yürek parçalayıcı sonu, yaşadığı çağın dünya gençliğini temsil eder. Sosyal tedirginliklerden durulmanın eşiğine ayak basan bir dünya en son keşmekeşleri içinde ve gençleri kötü günlerin en sonuyla masmavi bir yarının ilk ışıltıları arasında bocalatmaktadır. Borchert'in ölümünden sonra ramp ışıklarına kavuşan piyesi "Draussen vor der Tür: Dışarıda, kapının önünde", bu en son günlerin kargaşalığıyla ilk güzel günün mavi ufuk çizgisi arasında kalmış gençlerin destanıdır. Aldatılmışlar ve kapının dışında bırakılmışlardır. Onlar "Kapının Dışında Bırakılanlar"dır. Parlak demeçler, süslü sözler ve coşkun şarkılarla ölüme gönderilmişlerdir. Mısır püskülü sarısı perçemlerini arkaya atarak "Mein Führer! Önderim!" diye gırtlaklarını yırtarcasına haykırmışlardır. Sonra herkes ve her yana saldırmışlar, yıkmışlar, tahrip etmişler, öldürmüşler ve ölmüşlerdir. Geriye dönebilenlerin yeri ise, "Dışarıda, kapının önünde"dir.

Arpad'ın yazısı, çarpıcı sözlerle sona ermektedir:

Borchert toplantısından çıkınca karşılaştığım akşam gazetelerinde Berlin'le ilgili haberler vardı. İkiye bölünmüş Almanya'yı işgal altında bulunduran Dörtler arasında çekişme sürüp gidiyordu. Almanlar hâlâ barışa kavuşamamıştı. Borchert'ler, ya kapının dışındaydı yahut da yeni yeni marşlar öğreniyordu.

Aynı tarihli *Vatan* gazetesinde, Tahir Alangu'nun da bir yazısı var. Necatigil'in yaptığı konuşmayı özetleyen Alangu, şöyle diyor:

Borchert 21 yaşında savaşa katılmış, Doğu cephesinde Viyazma'da, Stalingrad'da çarpışmış, bu savaşın insanlık kadar Alman milletini de felâkete sürükleyeceğini anlamış, bu savaşı bütün dünyaya bulaştıranların sorumluluklarını anlatan yazıları yüzünden divân-ı harplere çıkmıştı. Savaş içinde bir barışçı olmanın ağır yükünü taşıyan yazar, hapislere girmiş, sonunda onu ölüme kadar götüren hastalığına rağmen ön saflarda vuruşmuş, savaş sonunda yıkılan Avrupa ile birlikte tecrit kampından kurtulmuştu. Borchert'in sanatı işte bundan sonrasını anlatıyor. Yerle bir edilmiş bir Almanya'da, evlerini, ailelerini, bağlı oldukları değerleri kaybetmiş eski askerler. Harabeler arasında dolaşan, dayanacak yerleri olmıyan, uzun süren bir savaşın değiştirdiği bu yıpranmış gençler savaş sonu Almanyasının en çetin meselesi idi. Bu piyes, bütün bir neslin halini temsil ediyordu. (...) Yazar milletlere felâket getiren bir istilâ savaşının sonuçlarını bir neslin feryadı olarak ortaya koyarken, kendi yurdunu bu soy maceralar karşısında uyanık olmaya çağırıyor. Birinci Dünya Savaşını yaşamış nesilden başka yazarlar da, E.M. Remarque gibileri de bu daveti yapmışlardı. *Dönüş Yolu* romanı ile bu piyes aynı şeyleri anlatıyorlar. Bütün bunlar bir işe yarayacak mı? Bunu zaman gösterecek.

Henüz Türkiye'ye gelmeden, Viyana'da yaşadığı yıllarda bu oyunu yönetmiş olan ve birkaç yıl önce Şehir Tiyatrosu'nda sahneye koymak üzere Burhan Arpad'ı çeviriye teşvik eden Alman yönetmen Max Meinecke de toplantıya izleyici olarak katılanların arasındadır o gün. Alangu'nun ifadesine göre Meinecke, "Elbe Nehri'nde dinlenmek istiyen, bütün kapıların dışında kalmış bir insan dökümtüsünün ölümle yaşama arasında gidiş

gelişlerini, bütün kapıları yoklayıp hepsinin dışında kalışını, gittikçe hızlanacak vahşi bir tempo içinde verebilecek başarılı bir mizansenin mümkün olduğu"na işaret eder. Tiyatro metni üzerinde Necatigil'le birlikte yapılacak bir çalışmadan sonra bu oyunun Gençlik Tiyatrosu'nda ele alınacak eserler arasında yer almasını mümkün görmektedir.

Meinecke'nin bu açıklamasından, altı yıl önceki tasarının sonuçlanmadığı, oyunun Şehir Tiyatrosu'nda sahneye konma imkânı olmadığı anlaşılıyor –Tercüme Bürosu'nun belirttiği nedenle, "antimilitarist" bulunduğu için mi, yoksa bambaşka bir nedeni mi var, bilinmiyor...

Meinecke 29 Kasım 1958 akşamı bu açıklamayı yaptığında, gerekli hazırlıklara başlamıştır zaten. Necatigil'e yazdığı 6 Kasım 1958 tarihli mektubunda çok sevdiği *Kapıların Dışında*'yı Türkçe olarak sahneye koymaktan mutluluk duyacağını, ancak her şeyden önce, sahne tekniği ve dramaturji açısından, bu oyunu Türkiye'de sahnelemenin mümkün olup olmadığını düşünmek gerektiğini ifade etmektedir. Yine de Gençlik Tiyatrosu'yla temasa geçmiş, genç oyuncuların arasında başrolde oynayacakları belirlemiştir. Necatigil'den sahne için uyarlanmış metnin çevirisini bekliyordur artık.

Borchert'in oyunu, Meinecke yönetiminde 11 Mart 1959 günü İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu tarafından Türkiye'de ilk kez sahnelenir. Oyunun tanıtım broşüründeki yazıyı, Haldun Taner kaleme almıştır:

> Borchert bu eserinde, daha çocuk denecek, şefkatle korunacak, güdülecek bir çağda mektep sıralarından alınıp korkunç bir kan ve ateş cehennemine atılan aldatılmış mahvedilmiş bir gençliğin acı isyanını zaman zaman kükreyen bir dille, belli ki içi kan ağlayarak dile getiriyor. (...) Değeri daha çok zamanının bir tepkisini dile getirmek olan ama içindeki hümanist savaş düşmanı yönlerle bugün de aktüel sayılabilecek *Kapıların Dışında* oyununu repertuvarlarına almakla Gençlik Tiyatrosu'nun yerinde bir iş yaptığı kanısındayım.

Oyun basında da yankı bulur. Burhan Arpad "Almanya 1945" başlıklı yazısında (16 Mart 1959, *Vatan* gazetesi) üniversiteli gençlerin "duyarak ve sarsılarak oynadıklarından olacak, güçlü bir oyun çıkardıklarından" söz eder: "Meinecke, genç

amatörleri öylesine başarıyla yoğurmuş ki, değme profesyonel oyuncuları gölgede bırakan bir oyun çıkarıyorlar. Perde arasız oynanıyor. Bir solukta." Oyunu çok başarılı bulan Arpad'ın bir de eleştirisi vardır:

Projeksiyondan faydalandığı siyah-beyaz eskizler, oyunun sinema tekniğini hatırlatan yapısına çok uygun. Fakat sonlara doğru tempoyu ağırlaştıran epi uzun bölümleri, metindeki lüzumsuz tekrarları azaltarak, hızın kesilmesini önlemeliydi. Yine de yapılabilir. Bu sağlanırsa, *Kapıların Dışında*'nın Türkçe temsili, İstanbul 1958-1959 sezonunun başarılı sanat olayları arasında yer alır. Gençlik Tiyatrosu, Max Meinecke ve Behçet Necatigil bu başarıyı öğünerek paylaşmalı.

Ancak tüm görüşler bu kadar olumlu değildir. Genç oyuncuları başarılı bulan Siyavuşgil, oyunun içeriğine ilişkin olumsuz yorumlarını,

İnsan, bu 1945 yılının sonsuz bezginliğini, koyu ümitsizliğini, korkunç ıstırabını o piyeste seyrettikten sonra, on yılda kendine gelen ve kendini geçen Almanya'nın kimler tarafından yaratıldığını âdeta merak ediyor. 1945 yılında da o kapıların dışında kalmış Beckmann'lardan başka bir kimse olmasaydı, Almanya'nın vay haline idi! Demek piyes, her hangi bir devrin şâhidi değil, sadece hayal kırıklığına uğramış ve ümidini kaybetmiş bir Beckmann'ın macerası. Yalnız muharrir, şair ve üstelik hem genç, hem de tecrübesiz olduğu için bu macerayı harp dönüşü bütün Alman gençliğinin nasibi sanmış ve onu alabildiğine sembolleştirerek mutlak bir kader gibi göstermek istemiş. (...) Bu piyesten hiç bir iz kalmayacağını teslim etmek için yarını beklemeğe lüzum yok, oyun zaten ölü doğmuş bulunuyor. Behçet Necatigil'in çok güzel tercümesi bile, ona hayat vermeğe kâfi gelmiyor,

sözleriyle dile getirirken, Halid Fahri Ozansoy da benzer şekilde öğrencilerin sergilediği oyunculuğu, "Kendilerini sanat aşkına vererek canla başla çalışıyorlar, muvaffak da oluyorlar. Hattâ şimdiden profesyonellik merdiveninin ortasındalar. Türk tiyatrosunun geleceği için ne zevk verici bir müjde!" diyerek kutlamakta, ama "şair Behçet Necatigil'in bunu dilimize çevirmek için harcadığı emeğe acıdığını" belirtmektedir: "Piyes, rejisör

Max Meinecke'nin bütün o güzel dekoruna, dip perdesinin projeksiyonla değişen nehir manzaralarına, az çok başarılı sayılabilen ışık oyunlarına ve kendisine has olan o metodik ve belki fazlaca hendesî mizansenine rağmen, neticede bir bardak suda bir fırtına idi."

Necatigil'in notlarına göre *Kapıların Dışında* 1959 yılında Gençlik Tiyatrosu tarafından 16 kez oynanır.

Ancak Necatigil bu oyunu unutmamış olmalı ki, iki yıl sonra tekrar gündeme getirir; bu kez De Yayınevi'nde tiyatro eserlerine de yer veren Memet Fuat'a yazdığı 22 Mart 1961 tarihli mektupta:

Çok önce Garcia Lorca'nın, şimdi de Wilde ile Gregory'nin oyunları geldi. Bu arada *Düşünceye Saygı* ile de dergisinin ilk sayısını da göndermek lütfunda bulundunuz. Hangi birisine teşekkür edeyim. Beni ödeyemiyeceğim dostluklara boğuyorsunuz. Buna bir karşılık olabilir düşüncesiyle aklıma şu geldi: Borchert'in *Kapıların Dışında* çevirimi okusanız bir. İlerde serinizde yer alabilir. Çevirisi üzerinde birkaç ufak tefek düzeltme yapılması gereken piyesi şimdiki haliyle ne zaman isterseniz inceliyebilirsiniz.

Memet Fuat mektubu gecikmeden yanıtlar:

Kapıların Dışında'yı Ülkü Tamer çok övmüştü. Kitapların 64 sayfayı geçmemesi bir engel. Ama 8 pt 9 kâl üzerine belki sığar 64 sayfaya. (...) Ben bu seride iyi çevirmenlerin yer almasını nasıl istiyorum, bilemezsiniz. Bize başka çeviriler de yapmayı düşünün. Gençler, gençlik tiyatroları çok iyi karşıladı bu seriyi, oyunlardan dördü 6 yerde sahneye konmakta. Oysa çevirmenler bana hiç yardım etmiyorlar. Bir Ülkü.[1]

Adalet Cimcoz söz verdi. Gene onun zorlamasıyla Sabahattin Eyüboğlu, Teo, V. Günyol çeviriler yapacaklar gibi.

Sizi de ben zorlayayım. Şiir olarak yazılmış piyesler bulamaz mısınız? Ülkü T.S. Eliot'dan çevirdi bir tane. Yeats'den de çevirecek. Tek perde olması şart değil. Kısa olacak. *Woyzeck –Leonce ile Lena–* gibi. 64 sayfaya sığması tek şart.

1. **Ülkü Tamer.**

Ardından 25 Nisan 1961 tarihli mektubuyla, "oyunu ufak tefek biçim değişiklikleri yaparak bizim minik kitaplara sığdırabileceğiz sanıyorum," bilgisini verir. Mektuplaşmalar devam eder, yıl sonunda, Memet Fuat'ın 20 Aralık 1961 tarihli mektubuyla beklediği haber gelir Necatigil'e:

Borchert'in kitabı bir süredir dizgicinin yanında bekleyip duruyordu. Bu günlerde canlanacağı anlaşılıyor. Çünkü Metin[1] derginin yılbaşı sayısına *Kapıların Dışında* için de ilân hazırlamamı söyledi. Demek ki Ocağın 5'inde kitap elinizde.

Memet Fuat'ın Necatigil arşivinde bulunan bir başka mektubunun da, dönemin yayıncılık anlayışını ya da Memet Fuat'ın incelikli yaklaşımını yansıtması açısından anılması gerektiğini düşünüyorum. "Geçenlerde Şükran Kurdakul bu kitap için bana şaka yollu sözler etti, 'Behçet Hoca'dan alacağım' gibi," diyor Memet Fuat 08.10.1961 tarihli mektubunda:

Biz –biliyorsunuz– ancak 2000 basıyoruz, fiyatı da 2 lira olacak. 2000 x 2 %5'i 200 TL eder. Şükran daha fazla çeviri ücreti verir mi acaba? (Siz böyle şeylere aldırmazsınız, biliyorum, ama çok açık konuşmak için yazıyorum bunları.) Ben kitabı basacağım, sırada ilk kitap, ama "Şükran bassın" derseniz hiç darılmam, gücenmem, "Öyleyse bana başka bir çeviri verin" derim.

Arada başka bir görüşme olup olmadığını bilmiyoruz, ama Necatigil fikrini değiştirmez ve oyun çevrildiği tarihten 10 yıl sonra, 1962 Ocak ayında tam 64 sayfa olarak yayımlanır. Bu kitabın ardından Necatigil'in Wolfgang Borchert'ten çevirdiği şiirler *Fener, Gece ve Yıldızlar* (1963, yeni baskısı Can Yayınları'nda) ile Tankred Dorst'tan çevirdiği *Dönemeç* oyunu da (1964) yine Memet Fuat'ın De Yayınevi'nden çıkacaktır.

Kapıların Dışında o yıllarda, Prof. Melâhat Özgü'nün kapsamlı bir incelemesine konu olur: "Wolfgang Borchert: Kapıların Dışında / Behçet Necatigil'in Çevirisi Dolayısıyle".[2] Bor-

1. Metin Yasavul.
2. *Terceme* dergisi, 75-76, Temmuz-Aralık 1961.

chert'i de kısaca tanıtan bu yazıda, Prof. Özgü'nün antimilitarizm konusundaki görüşlerinde temel bir değişiklik yok gibidir. Oyundan alıntıladığı "Çöpçünün süpürgesi, can çekişen bir adamın ciğerleri gibi hırıldıyor. Çöpçünün pantolonunda kırmızı şeritler var. Bu bir çöpçü generali. Bir Alman çöpçü generali. Yerleri süpürdükçe ölmekte olanların hırıltılı ciğerlerinden fırt fırt sesler çıkıyor..." satırlarının ardından şu yorumu yapar:

Borchert'in, ölümü, bu şekilde temsil etmesi, eseri yanlış olarak "antimilitarist" olarak damgaladı. Oysa eser, ne generallere, ne de savaşa karşıdır. Ancak hiç uğruna [kan?] döktürenlere kızgındır; insanlar kanlarını dökmek üzere cepheye generaller çağırdığı için, isyanı, bu tip generallere ve generallerin kişiliğinde bu tip insanlara, sorumluluklarını duymayanlara karşıdır.

Yazının devamında, üç farklı çeviriden –oyunun ilk sahnesini çeviren Burhan Arpad'dan altı yıl sonra Orhan Çubukçu'nun da aynı bölümü çevirip bir dergide yayımladığı anlaşılıyor– seçtiği örnekleri karşılaştıran Prof. Özgü, Necatigil çevirisinin "pürüzsüz dili ve akıcı üslûbiyle zevkle okunduğunu" belirtirken, şu açıklamayı yapar: "Yalnız şunu da unutmıyalım: İlk ile son çeviri arasında tam on yıl var. Bu on yıl içinde çeviri anlayışımız değiştiği gibi, dilimiz de birhayli gelişmiştir." Karşılaştırmalarının sonucunda vardığı görüş ise şöyledir:

Bu karşılaştırmalarla bugünkü çeviri anlayışımızın, altı hele on yıl öncekinden çok daha ileride olduğu belirmiyor mu? Biz artık yalnız anlam doğruluğuna, sözcüklerin karşılıklarına ve pürüzsüz deyiş tarzına değil, metinde hiç bir şeyin, ufak bir nüansın bile atlanmamış, eserin havasının verilip verilmemiş olduğuna da bakıyoruz. Çevirmenin en güç yanı da işte bu oluyor; çünkü hava, ancak düşünce ve ruh alanında şairden şaire giden yol üzerinde esebilir. Necatigil, Borchert'e Arpad ve Çubukçu'dan çok daha fazla yaklaşabilmiş, çevirisi bu bakımdan başarılı ve bundan böyle Almancadan yapacağımız çevirilere örnektir.

Necatigil o sıralar, Borchert'in Hamburg'da yaşayan ve oğlunun ölümünden sonra yaşamını onun çalışmalarına adayan annesiyle de yazışmıştır. Arşivde bulduğumuz "1963 Noel"

tarihli kartpostalda kendisi de bir yazar olan Hertha Borchert, Türkçe çevirileri gönderdiği için teşekkür ediyor babama. Küçük bir karşılık olarak da oğlunun bir fotoğrafını ekliyor, arkasına elyazısı bir not düşerek.[1]

Tüm dünyada büyük yıkımlara yol açan İkinci Dünya Savaşı'ndan birkaç yıl sonra antimilitarist bulunduğu için ülkemizde MEB Yayınları arasında yayımlanmayan, belki de aynı nedenle Şehir Tiyatrosu'nda sahneye konma imkânı bulamayan, bir öğrenci tiyatrosu tarafından oynandığında kimi eleştirmenlerce yine antimilitarist görüşler içermesi nedeniyle olumsuz değerlendirilen ve beğenilmeyen *Kapıların Dışında*, profesyonel olarak ilk kez 1993-1994 sezonunda İstanbul Devlet Tiyatroları'nda Özgür Erkekli'nin yönetmenliğinde sahnelenir. Gerek –ne yazık ki– güncelliğini, gerekse savaş karşıtı yapıtlar arasındaki yerini hâlâ koruyan oyun, çeşitli amatör ya da özel tiyatro gruplarının ilgisini çekmeye, sahnelenmeye devam ediyor.

Kapıların Dışında, Tercüme Bürosu tarafından geri çevrilen tek çeviri değil kuşkusuz. Bir başka örneği, Orhan Veli'nin *Antigone* çeviri macerasını Oktay Akbal anlatıyor:

Kimi zaman çok başarılı bir çevirinin özel nedenlerle geri çevrildiği de olurdu doğrusu... (...) *Antigone*'yi incelemem için bana vermişti başkan... Orhan Veli çok temiz bir Türkçeyle Anouilh'un oyununu dilimize aktarmıştı. Sözcüğü sözcüğüne değil, Türkçeye yakışan bir biçimde... Benim olumlu raporumu inceleyen Tiyatro Yapıtları Komisyonu üyesi Dr. Ali Süha Delilbaşı birden öfkelenmiş, birçok çeviri yanlışı bulmuş, zaten Orhan Veli'nin Fransızca bilmediğini, bu yüzden bu çevirinin basılmaması gerektiğini söylemişti. Benim ve Başkan Yetkin'in savunmaları işe yaramamıştı. Gerçekte sorun, Orhan Veli'nin Delilbaşı'nın gözünde azılı bir solcu olması, Nâzım Hikmet'in hapisten kurtarılması için açlık grevine yatmasıydı. *Antigone* çevirisi geri çevrildi.

Uzun yıllar geçti aradan...

Vatan gazetesinde çalışıyordum. Bir gün Orhan Veli'ye *Antigone* çevirisinin nerede olduğunu sordum. Evde, aradı, buldu. Düzeltme

1. Fotoğrafın arkasındaki Almanca not: "Für Behçet Necatigil, Dezember 1963, Hertha Borchert, Hamburg" (Behçet Necatigil'e, Aralık 1963).

işaretlerimi hemen tanıdım. Bir kez daha çeviriyi Tercüme Bürosu'na göndermesini istedim. O sırada büro başkanlığına Prof. Yetkin yeniden getirilmişti. Kurulda Tahsin Saraç gibi aydınlar vardı. Sanırım bu kez çeviriyi Tahsin Saraç inceledi, böylece kitap basıldı."[1]

Necatigil'in, savaş sonrası yıkım edebiyatının önemli temsilcilerinden Borchert'in yaşamı ve yapıtı üzerine büyük olasılıkla De Yayınevi için kaleme aldığı[2] ve kitabın ilk basımından elli beş yıl sonra çıkan bu yeni baskısında da yer alan kısa tanıtım yazısı, 1952 yılında Tercüme Bürosu'nda çevirinin geri çekilmesini gerektirecek kadar büyük tepkiler yaratan ilk önsözden epey farklı görünüyor; Prof. Özgü'nün mektubundaki ifadelerin karşılığının bu metinde görülememesi, örneğin Bernhard Meyer-Marwitz'in yazısına hiçbir atıfta bulunulmaması da Necatigil'in De Yayınevi için yeni bir önsöz hazırladığını düşündürüyor. Kaldı ki Tercüme Bürosu'na gönderdiği yazıda beş sayfalık bir önsözden bahsederken, yayımlanmış olan önsöz sadece bir buçuk sayfa...

Buna karşılık yine arşivde bulunan, ancak üzerinde Necatigil'e ait herhangi bir not, tarih olmayan ve kime ait olduğu bilinmeyen üç sayfalık bir başka daktilo metin, Prof. Özgü'nün ilk mektubunda değindiği Bernhard Meyer-Marwitz kitabında yer alan biyografik incelemenin özeti niteliğinde. İki metin karşılaştırıldığında, bazı bölümlerin doğrudan Bernhard Meyer-Marwitz'in yazısından Türkçeye çevrildiği de görünüyor. "Gerçeği bütün korkunçluğu ile aksettiren bu eser, böylece, sarsılmış inanç ve boş ellerle savaştan dönen (ve yer, yurt, sıcak hisler, yakınlık yerine) hissiz kalpler, kapalı kapılar ve yıkılmış, kül olmuş bir vatanla karşılaşan, 'hiç'le başbaşa bırakılan bir gençliğin haykırışı oldu," diye başlayan cümlenin devamı örneğin:

Borchert'e gönderilen binlerce mektubun bir tanesinden birkaç cümle: "Bizler, Stalingrad, Smolensk ve Viyazma'daki genç subaylar, seninle yaşıt kardeşlerin, eserini radyodan dinledik. Temsil bo-

1. *Cumhuriyet Kitap*, Sayı 496, 19 Ağustos 1999.

2. Necatigil arşivinde bulunan daktilo edilmiş önsözün üzerinde 9 Mayıs 1961 tarihinde Metin Bey'e teslim edildiğine dair bir not var.

yunca nefesimiz tıkanıyordu sanki, o kadar heyecanlıydık. Seni dinledik ve seni anladık. Ta kalbimizi kavrayan bir olaydı bu. Günlerce söylediklerin üzerinde düşündük ve tartıştık. İçimizden biri ilk defa açık konuşma cesaretini gösterdi. O âna kadar susuyor ve uzak ve yabancı hissettiğimiz vatanımıza karşı kendimizi o korkunç sususla koruyorduk sanki. İşte sen bu sususa bir son verdin. Solmuş asker elbiseleri içinde dolaşan, gaz maskeli gözlükler taşıyan, yıkıntıları temizleyen, sigara bulamayıp izmarit içen, her gün ölen ve öldüren, yataklarımızın yanı başında yatan ölü arkadaşlarımızın donuk bakışlarıyla ürperen bizler, senin sesinde nihayet kendimizi bulduk..."

Hemen her tür yazışmayı, mektubu, taslak çalışmalarını titizlikle saklamış olan Necatigil'in Tercüme Bürosu'na gönderdiği ilk önsözün arşivde bulunamamasının ise açıklaması yok ya da çok derinlerde...

Ayşe Sarısayın
5 Şubat 2017, Heybeliada

Wolfgang Borchert 20 Mayıs 1921'de Hamburg'da doğdu. Kitapçılık yaptı; bir süre de Lüneburg'da aktörlük etti. 20 yaşında, İkinci Dünya Savaşı için askere alındı (1941), Rus Cephesi'ne gönderildi, ağır yaralandı; "bozguncu görüşleri" nden ötürü, difteri ve sarılığa yakalanmış olmasına bakılmayarak, sekiz ay Nürnberg Cezaevi'nde tutuldu. Sonra suçu bağışlandı, yine Doğu Cephesi'ne gönderildi. Çürüğe çıkarılması gerekince garnizona alındı; bir cephe tiyatrosu, yapacağı turneye onu da angaje etti. Kışladan ayrılacağı günün akşamı yeniden tevkif edildi; bu sefer Berlin'de dokuz ay hapis yattı. Hastalığı gitgide ilerliyor, kimseden yardım görmüyor, dört duvar arasında, patlayan bombaların gümbürtü ve kâbuslarıyla boğuşuyordu. 1945 baharında Amerikalılar onu serbest bıraktı. Kuzey yolunu tutmuş tankların peşi sıra yayan, yollara düştü; ateşler içinde, bitkin, mayıs başlarında Hamburg'a geldi. Bir yandan Devlet Tiyatrosu'nda reji asistanı olarak çalışmaya, bir yandan da kabare gösterilerine katılmaya başladı. 1947 başında hastalıkla kendi arasındaki zorlu çekişmede büsbütün yenik düştü. Doktorlar iyileşmesinden ümit kesmişlerdi. Yakın dostları onu ancak eylülde İsviçre'ye gönderebildiler. Basel'de yatırıldığı bir hastanede, ölüme adanmış Borchert için fazla bir şey yapılamadı ve sanatçı –oyununun Hamburg'da ilk oynanışından bir gün önce– 20 Kasım 1947'de orada öldü.

Ne yarattıysa kısa bir zamanda yarattı: sadece iki senede! Sanata şiirle başlamıştı. 1946'da *Laterne, Nacht und Sterne* (*Fener, Gece ve Yıldızlar*) adlı ilk şiir kitabını (14 şiir) bastırdı. *Die*

Hundeblume (*Karahindiba*) adlı ikinci eserine girecek hikâyeler, 1946-47 kışında derlendi, 1947 yaz başlarında 12 hikâyesi bu başlık altında yayımlandı. Modern Alman Tiyatrosu'nda kendisine silinmez bir yer sağlayan tek oyunu *Draussen vor der Tür*'ü (*Kapıların Dışında*) 1946 sonbaharı sonlarında, biçim sorunları üzerinde duramadan, gereği kadar işleyemeden, bir haftada yazmıştı. Sanki bağrından bir parça kopuyor, bu parça kendi biçimini de birlikte getiriyordu. Bu bakımdan Borchert'in sahne kurallarını ne ölçüde yerine getirdiği ya da getirmediği sorularına eserde cevap aramaya kalkışmak yersizdir. O bu oyunu yazarken ilerde oynanacağını düşünmemişti bile; her şeyden önce alışılmış anlamda tiyatroyu düşünmemişti. Eser bir "edebiyat hadisesi" olmaktan çok, içinde milyonların sesini derlemiş, yoğunlaştırmış olması bakımından önem taşır. 13 Şubat 1947'de Hamburg Radyosu'nda yayınlanan oyunun gördüğü geniş ilgi, Borchert'e hastalığını hiçe sayarak yeni bir hikâye kitabı hazırlamak gücünü verdi: *An diesem Dienstag* (*Bu Salı*). 19 hikâyelik bu kitabını 1947 yazında tamamladı. Bu kitap ve *Kapıların Dışında* basımevinde diziliyor, oyunun ilk temsili için hazırlıklar yapılıyordu. Ama Borchert ne bu kitapların çıktığını görebildi ne de oyununun tiyatrolarda oynandığını. İsviçre'de öldü. Öldü ve piyesinin 30 tiyatroda birden oynanmak üzere olduğu haberini alamadı. Kitapları rekor kırarak satılıyor; adına ağıtlar, denemeler, incelemeler yazılıyordu. Bir anda ün kazanmış, adı ölümsüz Büchner'in yanı sıra söylenmeye başlanmıştı. İsviçre'den getirtilen külleri, 17 Şubat 1948'de sevgili şehri Hamburg'da Ohlsdorf Mezarlığı'na gömüldü.

Basılmış, basılmamış bütün şiirleri, hikâyeleri ve oyunu 1949 Şubat'ında *Wolfgang Borchert – Das Gesamtwerk* adıyla tek kitapta toplandı (1959'da 77 bin). Eserleri İngiliz, İsveç ve Fin dillerine de çevrilmiş olan Borchert üzerine basınımızda ilk yazı, dört şiirinin çevirisiyle birlikte, *Yeditepe* dergisinde çıkmış (1 Kasım 1951); *Kapıların Dışında* İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu tarafından 1959'da 16 kere oynanmıştı.

Behçet Necatigil[1]

1. Necatigil arşivindeki belgelerden, De Yayınevi'ndeki ilk baskıda da yer alan bu tanıtım yazısının 1961 yılında kaleme alındığı anlaşılmaktadır.

Kişiler

BECKMANN — Onlardan biri.
KARISI — Beckmann'ı unutup kendisine yeni bir
ÂŞIK — bulmuştur.
Bir KIZ — Evine tek ayakla dönen
KOCASI — bin şu kadar gece hep bu kızın hayaliyle yaşadı.
Bir BİNBAŞI — Çok şen olan bu binbaşının
KARISI — sıcacık odasında üşür,
KIZI — akşam yemeğini yemekle meşgul,
KIZIN KOCASI — Kesip atan türünden.
Bir KABARE DİREKTÖRÜ — Cesur olmaya yelteniyorsa da iş ciddileşince korkak.
BAYAN KRAMER — Sadece Bayan Kramer, işin asıl korkunç tarafı da bu zaten.
İHTİYAR ADAM — Artık hiç kimsenin inanmadığı.
CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ — Geğirti küpü.
Bir ÇÖPÇÜ — Aslında çöpçü değil.
ÖTEKİ ADAM — Onu herkes bilir.
ELBE NEHRİ.

Bir adam Almanya'ya geliyor.

Uzun zaman yâd ellerde kalmıştı, bu adam. Çok zaman. Belki haddinden fazla. Adam giderken başka idi, dönüşünde bambaşka. Hani kuşları (kimi de gece vakti insanları) korkutmak için tarlalara bir şeyler konur; adam dışıyla işte tıpkı onlara benziyor. İçiyle de öyle. Adam bin şu kadar gün soğuklarda, ayazda, kapıların dışında bekledi. Para yerine dizkapağını verdi de içeriye öyle girebildi. Bin şu kadar gece soğuklarda, ayazda, dışarılarda bekledi, işte en sonunda yerine yurduna dönebildi.

Bir adam Almanya'ya geliyor.

Geliyor, yaman bir film seyrediyor. Oyun sürüp giderken sık sık kolunu çimdiklemesi gerek; çünkü uyanık mı, yoksa rüya mı görmekte, bilmiyor. Ama sonra sağında solunda daha bunca insanın aynı filmi yaşadıklarını görüyor. Demek gerçek, diye düşünüyor, ne çare, gerçek! Evet, sonunda karnı aç, ayakları üşümüş, kendini tekrar sokakta bulunca bunun pek orta malı, pek beylik bir film olduğunu anlıyor. Almanya'ya dönen bir adamın, onlardan birinin hikâyesi. Adam, onlardan biri; onlar yurtlarına dönerler, ama evleri barkları kalmamış ki yurtlarına kavuşsunlar. Artık onların yerleri kapıların dışıdır. Onların Almanya'sı dışarısıdır, gece vakti yağmurda sokak.

Budur onların Almanya'sı.

ÖN OYUN

(Rüzgâr inler gibi esmekte, Elbe Nehri dubalara çarpmaktadır. Vakit akşam. CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ. Gökyüzüne vurmuş bir insan karaltısı.)

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

(Birkaç kere yüksek sesle geğirir.) Hıkk! Hıkk! Tıpkı... Hıkk! Tıpkı sinekler gibi, sapır sapır. Aha, işte biri. İskelede. Üniformalı da galiba. Evet, sırtında eski bir asker kaputu. Başında kasket yok. Saçları kısa, fırça gibi. Suya da oldukça yakın duruyor. Neredeyse suya girmiş. Bunda bir iş var. Akşam akşam karanlıkta su başında dikilenler ya sevdalı çiftlerdir ya da şair. Yoksa canından bezmiş sürü sürü insanlardan biri mi? Böyleleri vururlar tekmeyi, ortadan çekilirler. Dubanın üstündeki şu adam, bunlardan biri galiba. Suya bu kadar yakın oluşu tehlikeli doğrusu. Yalnıza da benziyor. Sevdalı bir çift desem değil, çiftler ikişer kişi olurlar hep. Şair de değil. Şairlerin saçları uzundur. Dubadakinin saçları ise makineye vurulmuş. Tuhaf, dubadaki bu adam, pek tuhaf.

(Ağır ve boğuk bir sesle geğirir. Karaltı birden kaybolur.) Hıkk! Vay! Gitti. Suya atladı. Suya pek yakındı zaten. Güme gitti. Şimdi yerinde yeller esiyor. Hıkk! Birisi ölüyor. Sonra? Sonrası hiç. Rüzgâr yine eser. Elbe yine dur-

madan bir şeyler geveler. Tramvay yine çanlarını çalar. Orospular beyaz ve yumuşak, yine pencerelere abanırlar. Bay Kramer öte yana dönüp yine horuldar. Hiçbiri, saatlerin hiçbiri duracak değil ya. Hıkk! Birisi öldü. Sonra? Sonrası hiç! Yalnız halka halka birkaç dalga, onun az önce orada olduğunu ispat eder. Ama bu dalgalar da silinip gitmiştir çarçabuk. Dalgalar geçip gittikten sonra o adam da unutulur, sanki hiç yaşamamış gibi, iz bırakmadan geçer gider. Aaa, birisi ağlıyor. Garip şey! İhtiyar bir adam durmuş, ağlıyor. İyi akşamlar!

İHTİYAR ADAM

(*Sızlanarak değil, içinden sarsılarak.*) Yavrular! Yavrular! Yavrularım!

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Neye ağlıyorsun, babalık?

İHTİYAR ADAM

Değiştiremiyorum da ondan, ah, değiştiremiyorum.

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Hıkk! Pardon! Şüphesiz fena, ama terk edilmiş gelin gibi hemen de ağlamalı mı? Hıkk! Pardon!

İHTİYAR ADAM

Ah, yavrularım! Onların hepsi benim yavrularım!

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Bak hele, peki sen kimsin?

İHTİYAR ADAM

Artık kimsenin inanmadığı Allah'ım ben.

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Peki, neden ağlıyorsun? Hıkk! Pardon!

ALLAH

Değiştiremiyorum da ondan. Kendilerini vuruyorlar, asıyorlar, boğuyorlar. Kendilerini öldürüyorlar, bugün yüzlerce, yarın yüz binlerce. Ben, bense değiştiremiyorum.

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Fena, fena, ihtiyar. Çok fena. Ama işte hiçbiri artık sana inanmıyor. İş bunda.

ALLAH

Çok fena. Ben artık kimsenin inanmadığı Allah'ım. Çok fena. Değiştiremiyorum, yavrularım, değiştiremiyorum. Fena, fena!

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Hıkk! Pardon! Sinekler gibi! Hıkk! Hay kör şeytan!

ALLAH

Böyle boyuna pis pis neden geğiriyorsunuz? Çok korkunç!

CENAZE SERVİSİ MÜDÜRÜ

Evet, evet, feci! Çok feci! Meslek hastalığı. Ben cenaze servisi müdürüyüm.

ALLAH

Yani ölüm? Eh, işlerin tıkırında. Sen yeni Allah'sın. Onlar sana inanıyorlar. Seni seviyorlar. Senden korkuyorlar. Onlar seni asla yıkamazlar. Seni hiçbiri inkâr edemez. Sana hiçbiri küfredemez. Evet, işlerin yolunda. Sen yeni Allah'sın. Senden kimse kurtulamaz. Sen yeni Allah'sın,

ölüm, ama yağlanmışsın sen. Ben senin eski halini hatırlarım, ne kadar değişmişsin. Eskiden kara kuru, ince, sıska, iskelet gibi bir şeydin; şimdiyse fıçı gibi olmuş, yağ bağlamışsın; keyfin neşen yerinde. Eski ölüm, açlıktan iğne ipliğe dönmüştü.

ÖLÜM

Öyle, ben bu yüzyılda biraz yağ bağladım. İşler iyi gitti. Harp harbi çekti. Sinekler gibi! Ölüler bu yüzyılın duvarlarına sinekler gibi yapıştılar. Zamanın penceresi önünde ölüler, sinekler gibi kurumuş, kaskatı yatıyorlar.

ALLAH

Ya bu geğirme? Bu iğrenç geğirme?

ÖLÜM

Çok yedim de ondan. Ne varsa sildim süpürdüm. Hepsi bundan ibaret. Bugünkü günde geğirtiden baş almak kabil değil. Hıkk! Pardon!

ALLAH

Yavrular, yavrular! Ben, ben değiştiremiyorum! Yavrular, yavrularım! (*Çıkar.*)

ÖLÜM

Eh, hadi iyi geceler, babalık! Git de yat! Dikkat et, sakın sen de suya düşme ha! Demin birisi suyun dibini boyladı. Gözünü aç, babalık! Karanlık, çok karanlık. Hıkk! Git evine babalık! Değiştiremezsin ki. Demin cump diye suyun dibini boylayana ağlama. Asker kaputu giymişti, saçları makineye vurulmuştu. Ağlayıp da yeme kendi kendini! Bu gece bu suyun başında duranlar sevdalı çiftler, şairler değil artık. Artık istemeyen ya da bezmişlerden yalnız bir tanesiydi o. Artık âciz kalanlar, gece vakti bir yer-

den kendilerini sessizce suya bırakıverirler. Cump! Tamam! Bırak onu, höykürme, babalık! Feryatlarınla yeme kendini. Artık âciz kalmışlardan yalnız bir tanesiydi o; ümitsizlerin büyük yığınından sadece biri... bir tanesi...

RÜYA

(*Elbe'de. Ufak dalgaların monoton çırpınışı.*
ELBE. BECKMANN.)

BECKMANN

Neredeyim? Allahım, burası neresi?

ELBE

Benim koynumdasın.

BECKMANN

Senin koynunda mı? Sen, sen kimsin?

ELBE

Kim olacağım, St. Pauli'deki iskeleden suya atladığına göre ben kim olabilirim, yavrucak?

BECKMANN

Elbe misin?

ELBE

Ta kendisi. Elbe.

BECKMANN

(*Şaşırmış.*) Demek sen Elbe'sin!

ELBE

Bakıyorum, çocuk gözlerini fal taşı gibi açtın, neden? Yoksa beni solgun yeşil tenli, romantik bir genç kız biçiminde mi düşünüyordun? Çözük saçlarında nilüferler, bir Ophelia gibi, ha? Ebediyeti benim baygın kokulu, zambaklardan beyaz kollarımda geçirmeyi düşündün galiba. Yok evladım, hata ettin. Ne romantizm var bende ne de baygın kokular. Namuslu bir nehir, pis kokar. Evet! Yağ ve balık kokar. Peki, sen ne istiyorsun?

BECKMANN

Uyumak. Yukarıya dayanamıyorum artık. Artık kuvvetim kalmadı. Ben uyumak istiyorum. Ölü olmak. Bütün ömrüm boyunca ölü olmak. Ve uyumak. Nihayet rahat bir uykuya kavuşmak. On binlerce gece uyumak.

ELBE

Kirişi kırmak istiyorsun, öyle mi acemi çaylak? Artık dayanamıyorsun, ha? Yukarısı, ha? Çok gördün, çok geçirdin sanıyorsun, küçük çırak. Eee, kaç yaşındasın bakalım, korkak çömez?

BECKMANN

Yirmi beş. Ben artık uyumak istiyorum.

ELBE

Bak hele, yirmi beş! Üstünü de uykuya havale. Yirmi beşinde, gece vakti, siste, artık çekilmiyor diye sen gel de suya atla! Dayanamadığın nedir senin, dedecik?

BECKMANN

Her şey, yukarıda olup biten her şey. Artık açlığa dayanamıyorum. Artık seke seke önüne gelip de yatağımda bir başka erkeğin yattığını görünce topallaya topallaya evim-

den çıkıp gitmeye dayanamıyorum. Ayak, yatak, ekmek... artık dayanamıyorum, anlıyor musun!

ELBE

Hayır, seni intihar düşkünü sümsük seni! Hayır, işitiyor musun? Sen sanır mısın ki karın artık seninle oynaşmak istemiyor, topallıyorsun, karnın zil çalıyor diye burada benim eteğimin altına girivereceksin? Cump diye suya atlayıvermekle olup biter mi bu iş? Azizim, aç kalan herkes kendini suda boğmaya kalkışsaydı bu biçare dünya kel bir hamal kafası gibi çıplak kalırdı, dazlak ve pırıl pırıl. Yağma yok, delikanlı! Bu kaçamak ağızları yutmam ben. Bana sökmez bu ağızlar. Sana bir güzel sopa çekmeli, yavrucuğum, evet! İstersen altı sene askerlik etmiş ol! Bu işi herkes yaptı. Topallayan bir taraf mı ararsın, çook, hepsinde. Yatağında başkası yatıyorsa sen de kendine başka yatak ara! O biçare ve azıcık hayatını istemem ben. Sen benim için nesin ki, yavrum? Bir ninenin sözü kulağına küpe olsun: Hele önce yaşa! Önce çiğnen bakalım! Sen de çiğne! Hele burnunun ucuna kadar, şuraya kadar dol, ensende boza pişsin hele, yüreğin yüzükoyun yerlerde sürünsün bir; bu işi ancak o zaman tekrar konuşabiliriz. Ama şimdi delilik etme, anlaşıldı mı? Şimdi buradan çek git, gözümün nuru! O senin yerin dibine geçesi bir avuççağız ömrün benim için nedir ki? Senin olsun! İstemem onu, sen ki yeni başladın hayata. Kapa ağzını, benim küçük adamcağızım! Bak, sana bir şey söyleyeceğim, gayet yavaş, kulağına, gel hele: İntiharının içine edeyim senin! Süt kuzusu! Aç gözünü, bak seni ne yapıyorum ben! (*Yüksek sesle.*) Heyy, gençler! Bu yavruyu Blankenese'ye, tekrar kumların üstüne fırlatın! Yeniden deneyecek, şimdi bana söz verdi. Ama yavaş olun, ayağı sakatmış. Hey gidi yontulmamış, acemi çaylak hey!

BİRİNCİ SAHNE

(Gece. Blankenese. Rüzgârın, suların sesleri duyulur. BECKMANN. ÖTEKİ ADAM.)

BECKMANN

Kim var orada? Gece yarısı. Suda. Heyy! Kim var orada?

ÖTEKİ

Ben.

BECKMANN

Sen mi? Peki kimsin sen?

ÖTEKİ

Öteki.

BECKMANN

Öteki mi? Hangi öteki?

ÖTEKİ

Dünkü. Daha önceki. Her zamanki. Evet diyen. Cevap veren.

BECKMANN

Daha önceki, her zamanki mi? Sen okul sıralarındaki, buz pateni pistindeki öteki misin? Merdiven boşluğundaki öteki mi?

ÖTEKİ

Smolensk'teki tipide ben vardım. Gorodok'taki beton siperde ben.

BECKMANN

Ya Stalingrad'da? Oradaki de sen miydin?

ÖTEKİ

O da bendim. Bu akşamki de ben. Yarınki de ben.

BECKMANN

Yarın. Yarın yok ki! Yarın sensiz olacaktır. Defol! Senin çehren yok.

ÖTEKİ

Benden kurtulamazsın. Ben ötekiyim, ben her zaman varım. Yarın. İkindi vakti. Yatakta. Geceleyin.

BECKMANN

Defol. Benim yatağım yok. Ben burada, çamurda yatıyorum.

ÖTEKİ

Çamurdaki de benim. Ben her zaman varım. Sen benden kurtulamazsın.

BECKMANN

Senin çehren yok. Git işine!

ÖTEKİ

Benden kurtulamazsın. Benim binlerce çehrem var. Ben herkesin tanıdığı sesim. Ben her zaman var olan ötekiyim. Öteki, cevap veren. Sen ağlarken gülen. Sen yorgunken dürten. Dürten, gizli kalan, bir vicdan gibi tedirgin edenim ben. Kötüde iyiyi, en koyu karanlıklarda lambayı gören iyimserim ben. İnanan, gülen, sevenim ben! Topallayarak da olsa yürüyüp gidenim ben. Sen hayır derken evet diyenim ben! Ben evet diyenim! Ben...

BECKMANN

İşin yoksa söyle dur! Çek arabanı! Ben seni istemiyorum. Hayır diyorum. Hayır! Hayır! Çek arabanı! Hayır diyorum. İşitiyor musun?

ÖTEKİ

İşitiyorum. İşittiğim için de gitmiyorum ya! Hayır diyen, peki ya sen kimsin?

BECKMANN

Benim adım Beckmann.

ÖTEKİ

Senin kendi adın yok mu, hayır diyen?

BECKMANN

Yok! Dünden beri. Dünden beri benim adım sadece Beckmann. İşte yalnız Beckmann. Masaya masa dendiği gibi.

ÖTEKİ

Sana masa diyen kim?

BECKMANN

Karım. Yanlış söyledim, evvelce karım olan kadın. Çünkü ben üç yıl yâd ellerde kaldım. Rusya'da. Yurduma dün döndüm. Bu bir felaket oldu. Üç sene, az değil, bilirsin. Karım bana Beckmann dedi. Sadece Beckmann. Düşün ki aradan üç sene geçmişti. Bir masaya masa deriz ya, tıpkı onun gibi, Beckmann dedi. İskemle Beckmann! Kaldır şunu, Koltuk Beckmann! İşte bunun için benim kendi adım yok artık, anladın ya!

ÖTEKİ

Peki ne diye burada kumların üstünde yatıyorsun? Böyle gece yarısı, burada suyun içinde?

BECKMANN

Ayağa kalkamıyorum da ondan. Yurduma yanım sıra kütük gibi bir bacak getirdim. Hani hatıra olarak. Böyle anılar iyidir, biliyor musun, yoksa harp çok çabuk unutulur. Ben unutmak istemedim. Her şey o kadar güzeldi ki. Çocuklar, çocuklar, ne kadar güzeldi, değil mi?

ÖTEKİ

Bunun için mi gece vakti burada suya serilmiş, yatıyorsun?

BECKMANN

Düştüm.

ÖTEKİ

Vaay, düştün mü, suya mı?

BECKMANN

Hayır, hayır! Ne münasebet, öyle değil! Dinle bak, ben kendimi sulara isteyerek bıraktım, o biçim düştüm. Daha fazla dayanamadım. Bu topallamalar, bu sekişler. Sonra şu kadın meselesi, eskiden karım olan kadın. O bana, masaya masa der gibi sadece Beckmann dedi. Sonra karımın yanındaki öbür erkek, bana sırıttı. Sonra bu enkaz yığını. Yurdumdaki bu moloz tarlası. Burada, Hamburg'da. O molozların altında bir yerde benim çocuğum yatıyor. Biraz çamur, biraz harç, biraz sıva. İnsan çamuru, kemik harcı. Tam bir yaşındaydı, ben onu görmemiştim bile. Ama şimdi her gece görüyorum. On binlerce taşın altında. Moloz, olup olacağı bir parçacık moloz. Dayanamayacağım, diye düşündüm. Kendimi suya atmak istedim.

Bu çok kolay diyordum: dubadan aşağı. Cump. Tamam. Bitti!

ÖTEKİ

Cump mu? Tamam mı? Bitti mi? Sen rüya görmüşsün, rüya. Baksana, kumların üstündesin!

BECKMANN

Rüya mı? Evet. Açlıktan rüya gördüm. Rüyamda Elbe'nin beni tükürüp dışarı attığını gördüm. Elbe denen bu cadı... Elbe beni istemedi. Hele bir kere daha dene, dedi. Hakkın yok, pek toysun, dedi. Senin ufacık hayatının içine edeyim, dedi. İntiharının içine edeyim, diye kulağıma söyledi. İçine edeyim, dedi bu kör olası cadı... bir balık pazarı karısı gibi döşendi. Hayat güzel, dedi. Bense burada, Blankenese kıyılarında ıslak paçavralar içinde yatıyor, donuyorum. Ben her zaman dondum. Rusya'da uzun zaman dondum. Bu bitip tükenmez üşümelerden artık usanç geldi. Sonra da Elbe denen bu melun cadı... Evet, ben bütün bunları açlıktan rüyada gördüm. O ne?

ÖTEKİ

Biri geliyor. Bir kız galiba. İşte! İşte geldi.

KIZ

Burada biri mi var? Şimdi biri konuşuyordu. Heyy, burada biri mi var?

BECKMANN

Evet, burada biri yatıyor. Burada. Burada, suyun kıyısında.

KIZ

Orada ne yapıyorsunuz? Niçin ayağa kalkmıyorsunuz?

BECKMANN

Yatıyorum, görüyorsunuz ya! Yarı karada, yarı suda.

KIZ

Ama neden? Kalkın canım! Suda siyah bir yığın görünce önce bir ölü sandım.

BECKMANN

Doğru, simsiyah bir yığın, alın benden de o kadar!

KIZ

Konuşmanız pek gülünç, bana kalırsa. Burada suyun içinde gece vakti artık çokluk ölüler yatar. Bazen şişmiş ve kaygandırlar. Hem de hayaletler gibi beyaz. Ben de işte bunun için o kadar korktum. Ama şükür, sağsınız ya. Fakat adamakıllı ıslaksınız herhalde.

BECKMANN

Öyle! Tıpkı bir ceset gibi ıslak ve soğuk!

KIZ

Şu halde kalkın canım ayağa! Yoksa yaralı mısınız?

BECKMANN

O da var. Dizkapağımı aldılar. Rusya'da. Artık ömrüm boyunca kütük gibi bir bacakla topallamam gerekiyor. İlerleme yok da gerileme var galiba. Ayağa nasıl kalkarım?

KIZ

Gelin hele. Ben size yardım ederim. Yoksa bu gidişle balık olacaksınız.

BECKMANN

Yeni bir gerileme olmaz diye düşünüyorsanız bir deneyebiliriz. Tamam. Teşekkür ederim.

KIZ

Gördünüz mü, şimdi yukarı bile çıktınız. Ama siz ıslak ve buz gibisiniz. Ben buradan geçmeseydim, az sonra muhakkak bir balık olurdunuz. Adeta dilsizsiniz de üstelik! Size bir şey söyleyebilir miyim? Ben hemen şuracıkta oturuyorum. Evde kuru çamaşırlar var. Benimle gelir misiniz? Evet mi? Yoksa üstünüzü değiştirmeme müsaade etmeyecek kadar mağrur musunuz? Sizi yan balık sizi! Sizi dilsiz, ıslak balık sizi!

BECKMANN

Beni götürüyor musunuz?

KIZ

Evet, eğer isterseniz. Ama sırf ıslak olduğunuz için. İnşallah çok çirkin ve alçakgönüllüsünüzdür; sizi götürdüğüme pişman olmam o takdirde. Ben sizi yalnız şunun için götürüyorum, çünkü çok ıslanmış, üşümüşsünüz, çünkü...

BECKMANN

Çünkü mü? Ne çünküsü? Hayır, yalnız ıslanmış, üşümüş olduğum için. Başka hiçbir sebep yok.

KIZ

Yoo, var. Çünkü sesiniz o kadar ümitsiz ki! Öyle yaslı, öyle perişan ki! Ah, bu pek saçma, değil mi? Geliniz; yaşlı, dilsiz, ıslak balık! Geliniz!

BECKMANN

Durun! Hızlı yürüyorsunuz, yetişemiyorum. Bacağım geri kalıyor. Yavaş!

KIZ

Ha, evet. Şu halde, yavaş! Nuh Nebi'den kalma, kocamış, ıslanmış, donmuş iki balık gibi.

ÖTEKİ

Gittiler. Böyledir bu iki bacaklılar. Bu yeryüzü insanları pek gariptirler. Kendilerini önce suya atarlar, çılgın gibi ölümdedir gözleri. Derken bir başka iki bacaklı, karanlıktan tesadüfen çıkar gelir; eteklikli, göğüslü, uzun saçlı biri. O zaman yaşamak birdenbire yine çok güzeldir, tatlıdır. O zaman hiçbir erkek ölmek istemez. O zaman artık hiç ölü olmak istemezler. Birkaç tel saç yüzünden; beyaz bir ten, birazcık kadın kokusu uğruna. O zaman ölüm döşeklerinden kalkarlar, şubatta on binlerce geyik gibi zindedirler. O zaman bu lanetli, boş, sefil yer yuvarlağında yaşamaya dayanamadıklarını iddia eden, sular içinde o yarı ölüler bile dirilir. Sulardaki ölüler yine kımıldamaya, yürümeye başlarlar... Hepsi o bir çift göz, o bir parça yumuşak ve sıcak sevgi, o ufacık eller, o narin boyun uğruna. Hatta sudaki ölüler bile. Ah bu iki bacaklılar, ah şu dünyanın bu pek garip insanları...

İKİNCİ SAHNE

(*Bir oda. Gece. Bir kapı gıcırtıyla açılır, kapanır. BECKMANN. KIZ.*)

KIZ

Tamam; şimdi oltama düşen balığı lamba ışığında bir göreyim hele! Vaay... (*Güler.*) Aman Allah aşkına, bu da nedir kuzum?

BECKMANN

Bu mu? Bu benim gözlüğüm. Öyle! Gülersiniz. Bu benim gözlüğüm. Ne yazık!

KIZ

Siz buna gözlük mü diyorsunuz? Bence siz, mahsus gülünç olmak istemişsiniz.

BECKMANN

Evet, gözlüğüm. Haklısınız, belki biraz gülünç! Camların etrafında bu gri teneke çerçeveler. Sonra kulaklara geçirmeye bu gri saplar. Burnun üstündeki bu gri köprü! Bu gözlük, insanı üniforma giymiş gibi yapıyor. İnsan tenekeden bir robot oluyor, gaz maskesi takmışa dönüyor. Bu da zaten gaz maskesi gözlüğü!

KIZ

Gaz maskesi gözlüğü mü?

BECKMANN

Gaz maskesi gözlüğü. Gözlük kullanan askerler için. Gaz maskesi takınca da görebilsinler diye.

KIZ

Peki ama niçin hâlâ bu gözlükle dolaşıyorsunuz? Doğru dürüst bir gözlüğünüz yok mu?

BECKMANN

Yok. Vardı, tabii. Ama bir kurşun geldi, kırdı. Evet, güzel değil. Ama hiç değilse bu olsun var ya! Çok çirkin, biliyorum. Bazen benimle alay ettikleri zaman şaşkına da dönüyorum. Ama eh ne çare, hepsi bir. Bunsuz olamam. Gözlüksüz kalırsam mahvolduğum gündür. Cidden, elim kolum bağlanır.

KIZ

Yaa? Demek gözlüksüz olunca tamamen âcizsiniz öyle mi? (*Neşeli, sert değil.*) O halde bu iğrenç şeyi derhal

bana veriniz. Ha şöyle... şimdi bir diyeceğiniz var mı? Hayır, bunu benden ancak giderken geri alabilirsiniz. Üstelik sizin bu şekilde tamamen âciz olduğunuzu bilmek, bana ferahlık veriyor. Çok ferahlatıcı. Hem gözlüksüz bambaşka oluyorsunuz. Bence siz sırf, bu korkunç gaz maskesi gözlüğü gerisinden baktığınız için böyle biçare görünüyorsunuz.

BECKMANN

Şimdi her şeyi ancak çok bulanık görebiliyorum. Gözlüğü geri verin. Artık bir şey göremez oldum. Siz bile birdenbire ne kadar uzağımdasınız. Çok silik.

KIZ

Mükemmel! Tam benim istediğim gibi. Hem sizin için de çok iyi oldu. Gözlükle bir hayalete benziyorsunuz.

BECKMANN

Belki de sahiden bir hayaletim ben. Dünden kalma, bugün artık kimsenin görmek istemediği bir hayalet. Harpten kalma, sulh için üstünkörü bir tamir görmüş bir hayalet.

KIZ

(*Candan, sıcak.*) Hem de öyle somurtkan, öyle üzgün bir hayalet ki! Bence siz içinizde de böyle bir gözlük taşıyorsunuz, sizi eğreti balık sizi! Bırakın, gözlük bende kalsın. Bir gece de her şeyi biraz bulanık görüverin, ne çıkar! Pantolon uydu mu bari? Eh, fena değil. Alın şu ceketi de!

BECKMANN

Haha! Beni önce sudan çıkarıyor, sonra da hemen yine boğmak istiyorsunuz. Bu bir atlet ceketi. Bunu hangi pehlivandan çaldınız?

KIZ

Pehlivan benim kocam. Kocamdı.

BECKMANN

Kocanız mı?

KIZ

Evet. Yoksa beni, elbise ticareti yapan biri mi sandınız?

BECKMANN

Nerede? Kocanız nerede?

KIZ

(*Acı bir sesle, yavaş.*) Açlıktan öldü, dondu, kaldı... bilir miyim? Stalingrad'dan beri kayıp. Üç sene oldu.

BECKMANN

(*Donmuş.*) Stalingrad'da mı? Stalingrad'da, öyle ya! Evet, Stalingrad'da, çoğu orada kaldı. Ama kimileri dönüp geldiler. Dönenler, dönmeyenlerin elbiselerini giyiyorlar. Kocanız, pehlivan, bu elbiselerin sahibi orada kaldı. Ben, ben geldim, onun elbiselerini giyiyorum. Güzel şey, doğrusu! Güzel, değil mi? Ceketi öyle bol ki, içinde boğuluyorum adeta. (*Çabuk çabuk.*) Bunu çıkarmalıyım. Evet. Tekrar kendi ıslak ceketimi giymeliyim. Bu ceketin içinde mahvoluyorum. Beni boğuyor bu ceket. Ben bu ceketin içinde bir şaka gibiyim. Harbin yaptığı müthiş ve adi bir şaka. Bu ceketi artık çıkarmak istiyorum.

KIZ

(*Sıcak, ümitsiz.*) Sakin ol, balık! Çıkarma, lütfen. Böyle hoşuma gidiyorsun, balık! Şu gülünç saç tıraşına rağmen! Bu saçları da Rusya'dan getirdin, öyle mi? Gözlüğün, bacağın, sonra bu kısa, güdük saçlar. Görüyorsun ya, nasıl

anladım. Seninle alay ediyorum sanma, balık! Hayır, balık, ben yapmam bunu! Öyle harikulade bir mahzunluğun var ki, zavallı mahzun hayalet: bol ceketin içinde, saçlarınla, kaskatı bacağınla! Bırak, balık, bırak. Ben gülünç bulmuyorum. Hayır, balık, senin öyle harikulade bir mahzunluğun var ki! Biçare gözlerinle yüzüme baktıkça hüngür hüngür ağlayasım geliyor. Sen hiç konuşmuyorsun. Bir şey söyle, balık, lütfen! Ne olursa olsun, bir şey söyle. Varsın anlamsız olsun, ama söyle! Konuş, balık, dünya öyle korkunç sessiz ki! Konuş da bitsin bu büyük yalnızlık. N'olur aç ağzını, balık adam! Bütün gece, böyle ayakta durma. Gel. Otur. Şuraya, yanıma. Öyle uzakta durma, balık! Çekinmeden yaklaşabilirsin, nasıl olsa beni ancak bulanık görüyorsun. Gelsene! İstersen yum gözlerini. Gel ve konuş ki bir şey çıksın ortaya. Sessizliğin dehşetini duymuyor musun?

BECKMANN

(*Şaşırmış.*) Seni seyretmek hoşuma gidiyor. Evet, seni! Ama atacağım her adımda gerilemekten korkuyorum. İşte budur benim derdim.

KIZ

Ah sen ah! İleri, geri. Üst, alt. Yarın beyaz ve şişmiş, sularda olacağız belki. Sessiz ve soğuk. Ama bugün, henüz sıcağız ya! Bu gece de henüz sıcağız. Balık, bir şey söyle, balık! Bu gece artık yüzüp benden kaçamazsın. Sakin ol. Söylediklerinin hiçbirine inanmam. İyisi mi, kapıyı kilitleyeyim bari!

BECKMANN

Bırak. Ben balık değilim, kapıyı kilitlemesen de olur. Yok, sahiden ben balık değilim.

KIZ

(*Candan.*) Sen yok musun balık, sen! Seni tamir görmüş, mahzun, ıslak hayalet seni!

BECKMANN

(*Dalgın.*) Eziyor beni. Boğuluyorum. Boğazımı sıkıyor. İyi göremiyorum da ondan. Her şey bir duman içinde. Fakat boğuyor beni.

KIZ

(*Ürkmüş.*) Ne oluyorsun? Hey, neyin var? Hey!

BECKMANN

(*Korkusu çoğalarak.*) Ben artık yavaş yavaş çıldırıyorum. Gözlüğümü ver. Çabuk. Gözlerimin önü dumanlı da ondan böyleyim. İşte! Besbelli arkanda bir adam var senin. Buraya geldik geleli. Uzun boylu bir adam. Pehlivan gibi. Bir pehlivan, anlıyor musun! Ama sırf gözlüğüm olmadığı için böyle görüyorum, çünkü pehlivanın tek ayağı var. Yaklaştıkça yaklaşıyor, pehlivan, bir ayağı var, iki de koltuk değneği. İşitiyor musun: tak tuk, tak tuk. Koltuk değneklerinin sesidir bu. İşte şimdi arkanda. Ensende soluğunu hissetmiyor musun? Bana gözlüğümü ver. Onu daha fazla görmek istemiyorum. İşte, şimdi tam arkanda!
(*KIZ, bir çığlık koparır, odadan dışarı fırlar. Bir kapı gıcırtıyla açılır, kapanır. Koltuk değneklerinin takırtıları açıkça duyulur.*)

BECKMANN

(*Fısıldar.*) Pehlivan!

TEK AYAKLI ADAM

(*Monoton.*) Ne arıyorsun burada, hey? Benim ceketimi giymiş, benim odamda, karımın yanında?

BECKMANN

(*Bir kötürüm gibi.*) Senin ceketin? Senin odan? Senin karın mı?

TEK AYAKLI ADAM

(*Hep gayet monoton ve hissiz.*) Hey, ne işin var burada?

BECKMANN

(*Kesik kesik soluyarak, yavaş.*) Dün gece karımın yanındaki erkeğe ben de bunu sordum. Benim gömleğimi giymişti. Benim yatağımda. "Hey, ne işin var senin burada?" diye sordum. Adam omuzlarını kaldırıp indirdi. "Sahi, ne işim var benim burada?" dedi. Böyle cevap verdi. Bunun üzerine yatak odasının kapısını tekrar kapadım, hayır, önce ışığı söndürdüm. Sonra yine dışarıdaydım, sokaklarda.

TEK AYAKLI ADAM

Yaklaş ışığa da yüzünü göreyim. Yaklaş! (*Boğuk.*) Beckmann!

BECKMANN

Evet. Benim. Beckmann. Beni artık tanıyamazsın sanırdım.

TEK AYAKLI ADAM

(*Yavaş sesle, ama korkunç sitemli.*) Beckmann... Beckmann... Beckmann...

BECKMANN

(*Azap duyarak.*) Hey, kes artık. Adımı söyleme. Ben artık bu ismi istemiyorum. Hey, kes artık!

TEK AYAKLI ADAM

(*Monoton bir sesle tekrarlar.*) Beckmann. Beckmann.

BECKMANN

(*Haykırır.*) Beckmann değilim ben! Artık Beckmann olmak istemiyorum! Ben artık Beckmann olmak istemiyorum!

(*Dışarı koşar. Bir kapı gıcırdar ve kapanır. Issız sokakta rüzgârın estiği, bir insanın koştuğu duyulur.*)

ÖTEKİ

Dur! Beckmann!

BECKMANN

Kimdir o?

ÖTEKİ

Ben. Öteki.

BECKMANN

Yine mi karşıma çıktın?

ÖTEKİ

Ben her zaman karşındayım, Beckmann. Her zaman, Beckmann.

BECKMANN

Ne istiyorsun? Bırak da gideyim.

ÖTEKİ

Hayır, Beckmann. Bu yol Elbe'ye gider. Gel, senin yolun ileride.

BECKMANN

Bırak da geçeyim. Ben Elbe'ye gideceğim.

ÖTEKİ

Hayır, Beckmann! Gel, sen bu yolu yürüyeceksin.

BECKMANN

Bu yolu mu? Yani yaşamalı mıyım? Daha mı yürüyeyim? Yemeli, içmeli, bunca şeyi yapmalı mıyım?

ÖTEKİ

Gel, Beckmann!

BECKMANN

(*Heyecanlı olmaktan çok, duygusuz.*) Bu ismi söyleme. Ben artık Beckmann olmak istemiyorum. Benim artık adım yok. Bir insanın bulunduğu, tek ayaklı, eh ne çare sadece tek ayaklı bir adamın bulunduğu yerde, ben yaşamaya devam etmeliyim, öyle mi? Beckmann adında bir çavuş, "Onbaşı Bauer, bulunduğunuz noktada sonuna kadar mutlaka dayanacaksınız!" dediği içindir ki, bu adam böyle tek ayaklı. Ben, boyuna, Beckmann, diyen bu tek ayaklının olduğu yerde yaşamaya devam edeyim, öyle mi? O hiç durmadan Beckmann derken, habire Beckmann derken, bu ismi mezar der gibi söylerken; cinayet der gibi, köpek der gibi; bu adam benim adımı kıyamet der gibi, boğuk, tehditli, üzgün söylerken, sen bana, "Yaşamaya devam et!" diyorsun ha? Ben dışarıda, kapıların dışındayım, yine dışında. Dün gece kapıların dışındaydım. Bugün yine dışında. Ben daima kapıların dışındayım. Ve kapılar kapalı. Oysa ben ayakları külçe gibi ve yorgun bir insanım. Açlıktan karnı guruldayan bir insan. Gecenin ayazında kanı donan bir insan. Tek ayaklıysa boyuna ismimi söylüyor. Geceleri gözüme artık uyku girmiyor. Ben nereye gidebilirim, yahu? Bırak da geçeyim!

ÖTEKİ

Gel, Beckmann. Biz yine bu yoldan yürüyelim. Ben seni bir adama götüreceğim. Ona devredersin.

BECKMANN

Neyi?

ÖTEKİ

Sorumluluğu.

BECKMANN

Bir adama mı gideceğiz? Pekâlâ, gidelim. Üzerimdeki sorumluluğu ona devrederim. Haydi, gidelim. Tek ayaklıdan kurtulup bir gece rahat uyumak istiyorum. Ona devrederim. Evet! Ona devrederim. Ölüleri ona devrederim. Ona! Evet, gel, bir adama gidelim, sıcacık bir evde oturan bir adama. Bu şehirde, her şehirde. Bir adama gidelim, ona bir şey hediye edelim. Hoş, iyi, namuslu bir adama; bütün ömrü boyunca yalnız görevini, daima sadece görevini yapmış bir adama gidelim. Görev, ama müthiş bir görev! Korkunç bir görev! Yere batası, batası, batası bir görev! Gel! Hadi gel!

ÜÇÜNCÜ SAHNE

(*Bir salon. Bir kapı gıcırdayarak açılır, kapanır. BİNBAŞI ve AİLESİ. BECKMANN.*)

BECKMANN

Afiyet olsun, Binbaşım!

BİNBAŞI

(*Lokmasını çiğneyerek.*) Af buyurun, ne dediniz?

BECKMANN

Afiyet olsun, Binbaşım!

BİNBAŞI

Akşam yemeğimde beni rahatsız ediyorsunuz. İşiniz bu kadar acele mi?

BECKMANN

Hayır. Ben yalnız, bu gece kendimi sulara mı atayım, yoksa hayatta mı kalayım, işte bunu öğrenmeye geldim. Hayatta kalırsam nasıl yaşarım, bilmiyorum. O zaman gündüzleri arada bir şeyler yemek isterim. Geceleri, geceleri uyumak isterim. Hepsi bu kadar.

BİNBAŞI

Hadi, hadi, hadi! Bir erkeğe yakışmayan bu saçma lafları bırakınız. Siz askerdiniz, öyle mi?

BECKMANN

Hayır, Binbaşım.

DAMAT

Nasıl hayır? Sırtınızda bu üniforma neci?

BECKMANN

(*Monoton.*) Evet. Altı sene. Ama ben daima, on yıl bir postacı elbisesi giysem muhakkak postacı mı olmam gerek, diye düşünüyorum.

KIZ

Baba, sor bakalım, ne istiyormuş. Hep benim tabağına bakıyor.

BECKMANN

(*Candan.*) Pencereleriniz dışarıdan öyle sıcak ki! Böyle pencerelerden bakmak nasıl oluyor, hele bir daha göreyim, dedim. Ama içeriden bakmak, içeriden. Geceleri aydınlık, sıcak pencerelere karşı açıkta, dışarıda olmak ne demektir, bilir misiniz?

ANNE

(*Nefret değil, daha çok dehşet duyarak.*) Bey, söyle de gözlüğünü çıkarsın. Bu gözlüğü gördükçe üşüyorum.

BİNBAŞI

Şekerim! Bu gaz maskesi gözlüğü. Gözleri bozuk askerlerin gaz maskesi altında kullanmaları için 1934'te orduya kabul edildi. Bu ıvır zıvırı ne diye çıkarıp atmazsınız? Harp bitti.

BECKMANN

Evet, bitti. Bunu herkes söylüyor. Fakat gözlük hâlâ lazım bana. Ben miyobum, gözlüksüz bulanık görürüm. Ama gözlük olunca seçebiliyorum. Sofranızdaki şeyleri buradan çok iyi görüyorum.

BİNBAŞI

(*Sözünü keser.*) Yahu, bu ne garip saç tıraşı böyle? Kodeste miydiniz? Kim bilir, ne haltlar ettiniz, ha? Eee, çıkarın baklayı ağzınızdan, bir eve daldınız da enselendiniz mi yoksa?

BECKMANN

Evet, Binbaşım. Bir yere dalanlar arasında ben de vardım. Stalingrad'da, Binbaşım. Ama işimiz ters gitti, onlar bizi yakaladılar. Üç yıl harp ettik, yüz binlerce adam, hepimiz. Reisimiz sivil giyindi, havyar yedi. Üç yıl havyar. Geridekiler karlar altında kaldılar, ağızlarına step kumları doldu.

Biz sıcak su kaşıkladık. Fakat şefin havyar yemesi gerekiyordu. Tam üç sene. Kafalarımızı kazıdılar. Boynumuzdan mı, yoksa yalnız saçlarımızı mı, orasına pek bakılmıyordu. Kelleleri kesilenler, en bahtiyarlarıydı zaten. Onlar hiç değilse boyuna havyar kaşıklamaktan kurtuluyorlardı.

DAMAT

(*Öfkeli.*) Ne dersin buna, kayınpeder? Ha? Ne dersin?

BİNBAŞI

Genç ve aziz dostum! Siz durumu enikonu değiştirerek anlatıyorsunuz galiba. Biz Alman'ız canım. Bizim, o kendimize vergi gerçekçiliğimizden ayrılmamız doğru mu? Gerçeği üstün tutan her zaman en iyi yürür; demiş Clausewitz.

BECKMANN

Evet, Binbaşım! Pek güzel, Binbaşım! Buna, bu gerçeğe ben de katılıyorum. Biz karnımızı güzelce doyuruyoruz, Binbaşım, adamakıllı doyuruyoruz, Binbaşım! Biz yeni bir gömlek, düğmeleri tamam ve deliksiz bir elbise giyiyoruz. Sonra biz sobayı yakıyoruz, Binbaşım, çünkü bir sobamız var, değil mi Binbaşım? Sonra biz biraz grog hazırlamak üzere çay güğümünü sobanın üstüne koyuyoruz. Sonra biz panjurları indiriyoruz, bir koltuğa gömülüyoruz, çünkü bir koltuğumuz var, değil mi Binbaşım? Biz karımızın latif parfümünü kokluyoruz, kokladığımız kan değil, değil mi Binbaşım, kan değil ve biz tertemiz bir yatağımız var diye seviniyoruz, bir yatağımız var, ikimizin de var, değil mi Binbaşım; yatak odasında bizi bekleyen yumuşak, ak pak sıcak bir yatak. O zaman biz gerçeği üstün tutuyoruz, Binbaşım, biz Almanlara vergi gerçekçiğimizi.

KIZ

Bu adam deli.

DAMAT

Ne münasebet, sarhoş.

ANNE

Bey, bitir şunu. Bu adamın karşısında üşüyorum.

BİNBAŞI

(*Sert değil.*) Edindiğim kuvvetli kanaate göre siz onlardan birisiniz, azıcık bir harp karşısında aklı karışanlardan biri. Siz neden subay olmadınız? Bambaşka çevrelere girebilirdiniz. Kibar bir karınız, şimdi de hoş bir eviniz olurdu. Bambaşka bir insan olurdunuz. Neden subay olmadınız?

BECKMANN

Sesim çok yavaştı, Binbaşım, sesim çok yavaş.

BİNBAŞI

Gördünüz mü, çok yavaşsınız. Açıkçası siz onlardan birisiniz, biraz yorgun, biraz yumuşak olanlardan biri, ne dersiniz?

BECKMANN

Evet, Binbaşım. Öyle! Biraz yavaş. Biraz yumuşak. Ve yorgun, Binbaşım, yorgun, yorgun, yorgun! Yani ben uyuyamıyorum, Binbaşım, hiçbir gece, Binbaşım! Buraya bunun için geldim, size bu yüzden geldim, Binbaşım; çünkü biliyorum, bana siz yardım edebilirsiniz. Ne çare, ben tekrar uyumak istiyorum! Başka bir şey istediğim yok ki! Yalnız uyumak. Derin, deliksiz uyumak.

ANNE

Bey, yanımızdan ayrılma. Korkuyorum. Bu adamın karşısında üşüyorum.

KIZ

Saçmalama, anne! Bu onlardan biri, evlerine ufak bir çatlakla dönenlerden biri. Bunlardan insana zarar gelmez.

DAMAT

Bana kalırsa bu bey biraz küstah galiba.

BİNBAŞI

(*Kendine güvenerek.*) Siz bana bırakın çocuklar, ben bu tip insanları kıtadan bilirim.

ANNE

Aman Yarabbi, ayakta uyuyor.

BİNBAŞI

(*Adeta bir baba gibi.*) İşi biraz sıkı tutmak gerekir, hepsi bu kadar. Bırakın, ben hallederim.

BECKMANN

(*Çok dalgın.*) Binbaşım?

BİNBAŞI

Peki, ne istiyorsunuz?

BECKMANN

(*Çok dalgın.*) Binbaşım?

BİNBAŞI

Sizi dinliyorum.

BECKMANN

(*Uykulu, rüyada gibi.*) Dinliyor musunuz, Binbaşım? İyi öyleyse, dinliyorsanız Binbaşım! Size rüyamı anlatmak istiyorum da Binbaşım! Ben bu rüyayı her gece görüyo-

rum. Birisi dehşetle haykırdığı için de birden uyanıyorum. Biliyor musunuz haykıran kim? Ben kendim, Binbaşım, ben kendim! Tuhaf, değil mi, Binbaşım? Sonra artık uyuyamıyorum. Her gece, Binbaşım. Düşünün, her gece uykusuz kalmak ne demektir, Binbaşım! Bu yüzden yorgunum, Binbaşım, müthiş yorgun!

ANNE

Bey, bizi bırakma. Üşüyorum.

BİNBAŞI

(*İlgilenir.*) Gördüğünüz rüyadan uyanıyorsunuz, öyle mi?

BECKMANN

Hayır, haykırmamdan. Rüyadan değil, haykırmamdan.

BİNBAŞI

(*İlgiyle.*) Fakat sizi haykırmaya sevk eden rüya, değil mi?

BECKMANN

Öyle, tabii. Sebep rüya. Bu öyle garip bir rüya ki! Anlatayım hele! Dinliyorsunuz ya, Binbaşım? Bir adam var, ksilofon çalıyor. Çılgınca bir hava çalıyor. Bir yandan da terliyor adam, çünkü alabildiğine şişman. Çaldığı da muazzam bir ksilofon. Çalgı pek muazzam olduğu için adam her vuruşta, ksilofonun önünde sağa sola uçuyor. Bir taraftan da terliyor, çünkü cidden pek şişman. Terliyor, ama terlediği ter değil, işin tuhaf tarafı da bu ya! Adam kan terliyor, duman duman kan. Ve kan geniş ve kırmızı iki şerit halinde pantolonunun sağından solundan aşağı akıyor, bu haliyle adam uzaktan bir general gibidir. Bir general gibi! Şişman, kanlı canlı bir general. Harplere girmiş çıkmış yaşlı bir general olsa gerek, çünkü iki kolu da yok. Evet, uzun, ince takma kollarla çalı-

yor; el bombası sapına benzeyen, maden halkalı, tahta kollarla. Pek garip bir çalgıcı olsa gerek bu general, çünkü muazzam çalgısının çubukları asla tahtadan değil. Hayır, inanın bana, Binbaşım, inanın bana; çubuklar kemikten. İnanın bu sözüme, Binbaşım, kemikten!

BİNBAŞI

(*Yavaşça.*) Evet, inanıyorum. Kemikten.

BECKMANN

(*Hâlâ uykuda gibi, hayalet gibi.*) Evet, tahtadan değil, kemikten. Harikulade beyaz kemikler. Adamın önünde kafatasları, kürekkemikleri, kalça kemikleri. İnce sesler için kol kemikleri, bacak kemikleri. Sonra kaburgalar, binlerce kaburga. Nihayet, ksilofonun ta sonunda çok ince seslerin çıktığı kısımda parmak kemikleri, ayak kemikleri, dişler. Evet, en sonda dişler. İşte pantolonu sağlı sollu general şeritli şişman zatın çaldığı ksilofon. Çok komik bir çalgıcı, bu general, değil mi?

BİNBAŞI

(*Şaşırmış.*) Evet, çok komik. Çook, çok komik!

BECKMANN

Ya, asıl şimdi başlıyor. Rüya şimdi başlıyor. Şu halde general, insan kemiklerinden yapılmış koskoca ksilofonun önündedir, takma kollarıyla bir marş çalıyor. "Prusya Zaferi" yahut "Badenweiler". Ama en çok "Gladyatörlerin Girişi"ni ve "Eski Silah Arkadaşları"nı çalıyor. En çok bunları çalıyor. Bilirsiniz, değil mi, Binbaşım, "Eski Silah Arkadaşları" marşını? (*Yavaşça söylemeye başlar.*)

BİNBAŞI

Evet, evet. Tabii. (*O da yavaşça söylemeye başlar.*)

BECKMANN

İşte o zaman geliyorlar. Kafile halinde, gladyatörler, eski silah arkadaşları. Toptan gömüldükleri, mezarlarından kalkıyorlar, kanlı iniltileri gökte beyaz aya kadar ortalığı kokutuyor. Geceler bu yüzden böyle. Kedi pisliği gibi böyle acı. Böyle kırmızı; beyaz bir gömleğe dökülmüş ahududu şerbeti gibi böyle kırmızı. O zaman geceler öyle oluyor ki soluğumuz kesiliyor. Öpmek için dudak, içmek için konyak bulamazsak havasızlıktan boğuluyoruz. Ta aya, beyaz aya kadar kanlı iniltilerin kokusu yükseliyor, Binbaşım, ölüler gelince, şerbet lekeli ölüler.

KIZ

İşitiyor musunuz, deli bu adam! Ay beyazmış, öyle diyor. Beyazmış! Ay!

BİNBAŞI

(*Kuru.*) Saçma! Ay, tabii, her zaman sarıdır. Revani gibi! Omlet gibi! Hep sarıdır ay.

BECKMANN

Ne münasebet, Binbaşım, ne münasebet! Ölülerin geldikleri gecelerde ay, beyaz ve hastadır. Kendini derede boğmuş gebe bir kızın karnına benzer. Öyle beyaz, öyle hasta, öyle yuvarlak. Hayır, Binbaşım, ölülerin geldikleri gecelerde ay beyazdır; ölülerin kanlı iniltileri beyaz, hasta, yuvarlak aya kadar ortalığı kedi pisliği gibi keskin kokutur. Kan. Kan. Sonra ölüler çürümüş sargılar, kanlı üniformalarla yığın yığın gömüldükleri mezarlardan çıkıyorlar. Okyanuslardan çıkıyorlar; steplerden, yollardan, ormanlardan geliyorlar; yıkıntılardan, bataklıklardan geliyorlar; donmaktan kararmış, yeşil, çürümüş. Steplerden kalkıyorlar; tek gözlü, dişleri dökülmüş, tek kollu, bacaktan yoksun, bağırsakları paramparça, kafatasları kırılmış,

elsiz, delik deşik, leş gibi kokarak, kör. Korkunç bir sel halinde sulara kapılmış geliyorlar, sayılarını saymak imkânsız, acılarını saymak imkânsız! Gözün alamayacağı kadar geniş, korkunç ölüler denizi, mezardan kıyıları basıyor; geniş, peltemsi, sakat, kanlı, dünyayı kaplıyor. Sonra şeritleri kandan general, "Beckmann Çavuş!" diyor bana. "Sorumluluk sizin! Sağdan saydırınız!" O zaman ben, oyuk oyuk sırıtan milyonlarca iskelet önünde; artıklar, kemik kalıntıları önünde, üzerimde sorumluluk, duruyor: "Sağdan say!" diyorum. Ama onlar, onlar saymıyorlar. Korkunç şekilde çenelerini oynatıyorlar, fakat sayı saymıyorlar. General elli kere çömel, kalk emri veriyor. Çürümüş kemikler çıtırdıyor, ciğerler hırıldıyor, ama sayı saymıyorlar! Bu bir isyan değil midir, Binbaşım? Açıkça isyan?

BİNBAŞI

(*Fısıldar.*) Evet, açıkça isyan!

BECKMANN

Taş çatlasa sayı saymıyorlar. Fakat bir araya geliyor bu çürümüşler, ve bir söz korosu doğuyor. Gürleyen, tehdit eden, boğuk bir söz korosu. Biliyor musunuz ne diye böğürüyorlar, Binbaşım?

BİNBAŞI

(*Fısıldar.*) Hayır!

BECKMANN

Beckmann! diye böğürüyorlar. Beckmann Çavuş! Hep Beckmann Çavuş! Böğürüşleri büyüyor. Böğürmeleri yuvarlanarak geliyor; bir tanrı haykırıyormuş gibi vahşi, yabancı, soğuk, muazzam böğürtüleri büyüyor, yuvarlanıyor, büyüyor, yuvarlanıyor! Öyle büyüyor, öyle boğarcasına büyüyor ki ben artık soluk alamaz oluyorum. O

zaman bağırıyorum, gecede bağırmaya başlıyorum. O zaman bağırmak zorunda kalıyorum; korkunç, korkunç şekilde bağırıyorum. Bu haykırışım üzerine de hep uyanıyorum. Her gece. Her gece bu kemik ksilofon konseri, her gece söz korosu, her gece bu korkunç haykırış. O zaman artık bir daha uyuyamıyorum, çünkü sorumluluk bende kalmıştı. Sorumluluk bende kalmıştı. Evet, bende kalmıştı. İşte size bunun için geldim, Binbaşım; çünkü ben de artık tekrar uyumak istiyorum. Artık tekrar uyumak istiyorum. İşte size bunun için geldim, çünkü uyumak istiyorum, artık tekrar uyumak istiyorum.

BİNBAŞI

Peki benden ne istiyorsunuz?

BECKMANN

Onu size geri vermeye geldim.

BİNBAŞI

Kimi?

BECKMANN

(*Adeta saf.*) Sorumluluğu. Ben size sorumluluğu geri vermeye geldim. Hiç mi hatırlamıyorsunuz, Binbaşım? 14 Şubat'ı? Gorodok'ta. 42 dereceydi soğuk. Hani siz bizim sipere gelmiştiniz de Binbaşım, "Beckmann Çavuş!" demiştiniz. "Buyur komutanım!" diye seslenmiştim. Sonra siz demiştiniz ki... soluğunuz donuyor, kürklü yakanızda kırağı olup kalıyordu, çok iyi hatırlıyorum, çünkü çok güzel bir kürk yakanız vardı... demiştiniz ki, "Beckmann Çavuş, size yirmi er veriyorum, yirmisinden de siz sorumlusunuz. Gorodok'un doğusundaki ormanı keşfe çıkacak, mümkünse birkaç düşman askeri ele geçireceksiniz, anlaşıldı mı?" Ben, "Evet, Binbaşım!" demiş-

tim. Sonra yola koyulmuş, yapacağımız keşfi yapmıştık. Sorumluluk bendeydi. Sonra bütün gece keşifle uğraşmıştık, sonra ateş açılmıştı. Tekrar sipere döndüğümüzde on bir kişi eksilmişti. Bendim sorumlu. İşte hepsi bu kadar, Binbaşım. Ama şimdi harp bitti, şimdi uyumak istiyorum, şimdi sorumluluğu size geri veriyorum, Binbaşım; daha fazla bende kalmasını istemiyorum, onu size geri veriyorum, Binbaşım.

BİNBAŞI

Fakat Beckmann'cığım, yok yere telaşlanıyorsunuz. Hiç bu anlama gelir mi bu?

BECKMANN

(*Heyecansız, ama alabildiğine ciddi.*) Gelir. Gelir, Binbaşım. Bu anlama gelir. Sorumluluk sadece bir kelime, ak pak insan etini kara toprak haline sokan bir kimya formülü değildir ki! Biz, insanları boş bir kelime uğruna ölüme bırakamayız ki! Sorumluluğu da bir yere teslim etmek gerekir. Ölüler cevap vermez. Tanrı cevap vermez. Gelgelelim, yaşayanlar, yaşayanlar soruyorlar. Her gece soruyorlar, Binbaşım. Yatağımda uyanmış yatarken geliyor ve soruyorlar. Kadınlar, Binbaşım, yaslı üzgün kadınlar. Ağarmış saçları, katı çatlak elleriyle yaşlı kadınlar. Issız, özlemli gözleriyle genç kadınlar. Çocuklar, Binbaşım, çocuklar, pek çok küçük çocuk. Karanlıkların içinden sesleniyorlar: Beckmann Çavuş, babam nerede, Beckmann Çavuş? Beckmann Çavuş, kocamı ne yaptınız? Beckmann Çavuş, oğlum nerede, ağabeyim nerede, Beckmann Çavuş, nişanlım nerede, Beckmann Çavuş? Beckmann Çavuş, nerede? Nerede? Nerede? Ortalık ağarana kadar hep böyle fısıldaşıyorlar. Yalnız on bir kadın, Binbaşım, benimkilerin sayısı yalnız on bir. Ya sizinkiler ne kadar, Binbaşım? Bin mi? İki bin mi? İyi uyuyor musunuz, Binbaşım? İki

bine ek olarak şu benim on bir kişinin sorumluluğunu da size verirsem ne kaybedersiniz ki! Uyuyabiliyor musunuz, Binbaşım? Geceleri iki bin hayaletle? Uyumayı bırakın, yaşayabiliyor musunuz, haykırmadan bir dakika yaşayabiliyor musunuz? Binbaşım, Binbaşım, geceleri iyi uyuyor musunuz? Evet mi? O halde sizin için mesele yok, o halde eh ben de uyuyabilirim, eğer lütfeder de sorumluluğu geri alırsanız. O zaman nihayet gönlüm rahat uyuyabilirim belki. Gönül rahatı, budur mesele, evet, gönül rahatı, Binbaşım! Ondan sonra: uyumak! Allahım!

BİNBAŞI

(*Ne de olsa soluğu kesilmiştir. Ama tutukluğunu gülmekle geçiştirir; garezli, kinci değil, babacan, kabaca ve iyi kalplidir; kendine güvenemeyerek konuşur.*) İlahi delikanlı, delikanlı! Şaşırdım doğrusu, şaşırdım. Siz gizli bir barışçı mısınız yoksa? Biraz yıkıcı, ha? Fakat... (*Önce şaşkın gülümser, ama sonra o dinç Prusyalı ruhu ağır basar, kahkahayla güler.*) İlahi dostum, ilahi! Neredeyse siz bir şaklabansınız, diyeceğim, ha? Haklı mıyım? Ha? Demek siz bir şaklabansınız, ha? (*Güler.*) Mükemmel, yahu, mükemmel! Amma da ustasınız yani! Bu derya gibi mizah, pes doğrusu! Biliyor musunuz (*Kahkahaları sözlerine engel olur.*) biliyor musunuz, sizde bu cevher, sizde bu hüner varken pekâlâ sahneye çıkabilirsiniz. Sahneye! (*Binbaşı, Beckmann'ı gücendirmek istemez, ama o kadar zinde, o kadar saf ve öylesine eski askerdir ki Beckmann'ın rüyasını sadece bir şaka anlamına alır.*) Bu saçmasapan gözlük, bu gülünç saç tıraşı! Siz bu numarayı müzikle yapmalısınız. (*Güler.*) Hey Allahım, ne nefis bir rüya! Çömelip kalkışlar, ksilofon çalarken çömelip kalkışlar! Yook azizim, siz bu numarayı sahnede yapmalısınız! Millet güler, millet kırılır gülmekten! Hey Allahım! (*Gülmekten gözleri yaşarır, puflayarak solur.*) İlk dakikada hiç mi hiç anlamamıştım, bana böyle

komik bir numara göstereceğinizi! Ne yalan söyleyeyim, kafadan biraz sakatsınız diye düşünmüştüm. Bu kadar usta komik olduğunuz aklıma bile gelmemişti. Vallahi azizim, bize cidden nefis bir gece yaşattınız; karşılığa değer doğrusu! Bilir misiniz, ne düşünüyorum? Aşağıya, şoförüme gidiniz, sıcak bir banyo yapınız, yıkanınız, tıraş olunuz. İnsana benzeyiniz. Sonra söyleyin şoföre, benim eski elbiselerimden birini size versin. Evet, ciddi konuşuyorum! Atın bu paçavraları üstünüzden, giyin benim eski elbiselerimden birini; yok, hiç çekinmeden kabul edebilirsiniz. İşte ancak o zaman yine insana benzersiniz, azizim delikanlı! Hele tekrar bir insan olun bakalım!

BECKMANN

(*Dalgınlığından sıyrılır, içinde bulunduğu duygusuzluk halinden yeni uyanır.*) Bir insan mı olmak? Hele tekrar bir insan mı olayım? (*Bağırır.*) Ben mi insan olayım? Peki, sizler nesiniz? İnsan mısınız? İnsan ha? İnsan, insan, ne insanı? Demek sizler insansınız, ha?

ANNE

(*Keskin bir çığlık koparır, bir şey devrilir.*) Eyvah! Bizi öldürüyor! Eyvahh!

(*Korkunç patırdılar olur, aile bireylerinin heyecanlı sesleri birbirine karışır.*)

DAMAT

Lambayı tutun.

KIZ

İmdat! Işık söndü! Annem lambayı devirdi!

BİNBAŞI

Sakin olun, çocuklar!

ANNE

Işığı yaksanıza, canım!

DAMAT

İyi ama, lamba nerede?

BİNBAŞI

Burada. İşte burada.

ANNE

Çok şükür, ışığa kavuştuk.

DAMAT

Herifçioğlu gitmiş. Bu adamı gözüm hiç tutmadı.

KIZ

Bir, iki, üç, dört. Hayır, her şey tamam. Yalnız et tabağı kırılmış.

BİNBAŞI

Hay aksi şeytan! Acaba maksadı neydi bu adamın?

DAMAT

Belki de gerçekten aptalın biri.

KIZ

Aaa, bakın, rom şişesi yok!

ANNE

Aman Allah, bey, senin canım rom gitmiş.

KIZ

Yarım da ekmek vardı, o da yok.

BİNBAŞI

Nee, ekmek de mi yok?

ANNE

Ekmeği de mi almış? Peki ama, ne yapacak ekmeği?

DAMAT

Yiyecek belki. Ya da rehine koyacak. Bu gibiler hiçbir şeyden çekinmezler.

KIZ

Evet, yiyecek belki.

ANNE

İyi ama, kuru ekmeği nasıl yer?

(*Bir kapı gıcırdayarak kapanır.*)

BECKMANN

(*Yine sokakta. Bir şişeden lıkır lıkır içer.*) Hakları var. (*Gitgide sarhoş olmaktadır.*) Şerefe, ısıtıyor. Doğru, hakları var. Şerefe! Ölüm peşimizi kollarken biz olduğumuz yerde dikilip ölenlerin yasını mı tutalım yani? Şerefe! Hakları var! Ölülerin sayısı başımızdan aşkın. Dün on milyondular. Bugün otuz. Yarın biri çıkar, dünyanın bir kıtasını havaya uçurur. Haftaya biri gelir, insanları on gram zehirle yedi saniyede öldürmenin yolunu bulur. Bunların yasını mı tutalım yani? Şerefe, bu zamanda kendimize bir başka yıldız aramalıyız gibime geliyor. Şerefe! Hakları var. Ben sirke gidiyorum. Hakları var, yahu! Binbaşı gülmekten kırılıyordu. Sahneye çıkmamı söyledi. Topallayarak, omzumda kaput, bu suratla, yüzümde bu gözlük, başımda bu güdük saçlarla. Binbaşı'nın hakkı var, millet kırılır gülmekten. Şerefe! Yaşasın Binbaşı! Benim hayatımı o kur-

tardı. *Heil*, Binbaşım! Şerefe, yaşasın kan! Yaşasın ölülere atılan kahkahalar! Ben sirke gidiyorum; kanlarla, ölülerle temsil müthiş oldu mu millet kırılır gülmekten. Lıkır lıkır şişeden gel hele, şerefe! Benim hayatımı bu içki kurtardı, aklım içkide boğuldu! Şerefe! (*Gösterişli ve zilzurna.*) İçkisi veya bir yatağı veya bir kadını olan, dalsın son rüyasına! Yarın iş işten geçmiş olur. Böyleleri, bu rüya ile bir Nuh'un Gemisi yapmalı; kafayı çekerek, türkü söyleyerek dehşet ülkesinden ebedî karanlıklara doğru yelken açmalıdır. Korku ve umutsuzluk içinde kalsın geridekiler! İçecek içkisi olan kurtuldu demektir! Şerefe! Yaşasın kanlı Binbaşı! Yaşasın sorumluluk! *Heil!* Ben sirke gidiyorum! Yaşasın sirk! O büyük sirk!

DÖRDÜNCÜ SAHNE

(*Bir oda. KABARE DİREKTÖRÜ, BECKMANN, henüz çakırkeyif.*)

DİREKTÖR

(*Kendine güvenli.*) İşte böyle, hele sanatta, bütün problemlere aktif cephe alan bir gençliğe muhtacız yine. Öyle bir gençlik ki cesur, ayık...

BECKMANN

(*Kendi kendine.*) Ayık, evet tamamen ayık olması gerek.

DİREKTÖR

... ve devrimci olmalıdır. Biz yirmi yaşında *Haydutlar*'ı yazan Schiller gibi bir dehaya muhtacız. Bize bir Grabbe, bir Heinrich Heine ister. Bize bir deha, hamleci bir zekâ

gerek. Biz romantizmden uzak, realizme yakın, azimli bir gençlik arıyoruz; öyle bir gençlik ki hassasiyeti bir yana bırakacak, objektif ve hâkim, hayatın karanlık sayfalarına cesaretle bakacaktır. Biz gençlere muhtacız, dünyayı olduğu gibi görüp seven bir nesle muhtacız. Gerçeği her şeyin üstünde tutan; planları, tasavvurları olan bir nesle muhtacız. Bu tasavvurların öyle çok derin hikmetler olmasına da lüzum yok. Bunlar öyle eksiksiz, olgun, süzülmüş şeyler olsun demiyoruz, asla! Bir çığlık olsun, gönüllerinden kopan bir haykırış olsun. Soru, ümit, açlık!

BECKMANN

(*Kendi kendine.*) Açlık, eh, o var zaten.

DİREKTÖR

Ama bu gençlik genç, ateşli ve cesur olmalıdır. Hele sanatta! Beni görüyor musunuz: Ben daha on yedi yaşında iken kabarede buldum kendimi; geri kafalılara dişlerimi gösterdim, içtikleri puroları onlara zehir ettim. Bizim eksiğimiz avangartlardır: Bizi yaşadığımız devrin asık, diri, azap çeken çehresiyle yüz yüze getirecek, bize bunların resmigeçidini yaptırtacak avangartlar!

BECKMANN

(*Kendi kendine.*) Öyle, öyle! Hep resmigeçit, resmî selam. Çehreler, silahlar, hayaletler. Hep resmigeçit, resmî selam.

DİREKTÖR

Çehre dedim de aklıma geldi: Siz bu adeta gülünç gözlük çerçevesini ne diye takıyorsunuz? Bu acayip şeyi de nereden buldunuz kuzum? Yüzünüze baktıkça insanın öğüresi geliyor. Burnunuza taktığınız şu nesne, hani pek yaman şey doğrusu!

BECKMANN

(*Bir otomat gibi.*) Evet, gaz maskesi gözlüğüm. Gözlük kullananlarımıza bunu askerlikte verdiler; gaz maskesi takmışken de düşmanı görelim, vuralım diye.

DİREKTÖR

Peki ama harp biteli hanidir! Tekrar sivil hayatın civcivli devresine gireli bir hayli zaman oldu. Oysa siz asker kılığındasınız hâlâ.

BECKMANN

Kusura bakmayın. Ben Sibirya'dan daha evvelki gün geldim. Evvelki gün mü dedim? Öyle ya, evvelki gün!

DİREKTÖR

Sibirya ha? Korkunç, değil mi? Korkunç. Ah, bu harp! Peki ama başka gözlüğünüz yok mu?

BECKMANN

Hiç değilse bu var ya! Cankurtaranım bu benim. Yoksa mahvolurdum, yani gözlüksüz.

DİREKTÖR

Siz de önceden bir çaresine baksaydınız, azizim!

BECKMANN

Nerede, Sibirya'da mı?

DİREKTÖR

Haa, öyle ya! Ah şu lanet Sibirya! Bakın ben ihtiyatlı davrandım, gözlüklerimi önceden tedarik ettim. Yaa, gördün mü bendeki aklı! Üç tane birinci sınıf, ekstra bağa gözlüğüm var, ne mutlu bana! Halis bağa, azizim! Çalışırken sarı gözlük. Sokağa çıkarken pek dikkate çarpmayanı.

Bir de akşamları sahne gözlüğü; anlıyorsunuz ya, siyah kalın bağa gözlük. Görmelisiniz azizim, birinci sınıf!

BECKMANN

Size takdim edecek hiçbir şeyim yok ki gözlüklerinizden birini bana vermenizi isteyeyim. Kendimi öyle eğreti, derme çatma buluyorum ki! Gözlüğümün pek saçma bir şey olduğunu da biliyorum, ama elimden ne gelir? Acaba gözlüklerinizden birini bana...

DİREKTÖR

Bakın şu düşündüğünüz şeye, azizim? Ben, gözlüklerimin hiçbirinden mahrum kalamam. Benim bütün ilhamlarım, etkim, havam hep onlara bağlı.

BECKMANN

Evet, ta kendisi, ben de aynı fikirdeyim. İnsanın kimi günler içmeye içkisi yoktur. İçki kalmayınca da hayat, kurşun gibi olur: bükülür kırılmaz, boz renkte ve ucuz. Fakat çirkinliğiyle Allah'ın belası bu gözlük, sahneye çok daha iyi gider sanırım.

DİREKTÖR

Ne gibi?

BECKMANN

Yani daha komik bir etki yapar. Millet beni bu gözlükle görünce kahkahadan kırılır. Sonra saçımın biçimi, kaputum. Sonra yüzüm, düşünün hele, yüzüm. Bütün bunlar müthiş eğlendirici değil mi?

DİREKTÖR

(*Bir tedirginlik duymaya başlar.*) Eğlendirici mi? Ne gezer! Seyircilerin kahkahaları boğazlarında donar kalır,

azizim. Sizi gördüler mi hepsinin ensesi, buz gibi bir dehşetle taş kesilir. Mezarından kalkan bir hortlak karşısında duydukları buz gibi dehşet, onların içinde yükseldikçe yükselir. Millet, aslında, sanattan kâm almak, yüksek duygulara ermek, vecde gelmek istiyor; ıslak, soğuk hortlaklar görmek değil. Hayır, biz sizi sahneye bu şekilde bırakamayız. Seyircilerin karşısında biraz daha dâhice, daha üstün, daha neşeli olmamız gerekir. Müspet olmalı azizim, müspet! Goethe'yi düşünün! Mozart'ı düşünün! *Orléans Bakiresi*'ni, Richard Wagner'i, Schmeling'i, Shirley Temple'ı düşünün!

BECKMANN

Ben bu gibi isimlerle yarışamam tabii. Olup olacağı bir Beckmann'ım ben. Adım B ile başlar, -eckmann ile biter.

DİREKTÖR

Beckmann mı? Beckmann? Şu anda kabarelerden böyle bir isim hatırlamıyorum. Takma bir adla mı çalıştınız yoksa?

BECKMANN

Hayır, ben yeniyim. Bu işe yeni başlıyorum.

DİREKTÖR

(*Birden bambaşka bir adam olur.*) Yeni mi başlıyorsunuz? Ee, azizim, hayatta işler öyle kolayca oluvermez ki! Siz bu işleri biraz basit görüyorsunuz galiba. Hiç böyle armut piş, ağzıma düş kariyer mi yapılır? Siz bizim gibi müessese işletenlerin taşıdıkları sorumluluğu küçümsüyorsunuz. Sahneye bir acemi çıkarmak, bizi mahva sürükleyebilir. Seyirciler şöhret ister, şöhret!

BECKMANN

Goethe, Schmeling, Shirley Temple ve benzerleri gibi, değil mi?

DİREKTÖR

Çok doğru. Ama bir acemi? Bir heveskâr, bir tanınmamış? Siz kaç yaşındasınız?

BECKMANN

Yirmi beş.

DİREKTÖR

Yaa, görüyor musunuz! Hele feleğin çemberinden geçin bir kere, genç dostum! Hayatı biraz koklayın, tadın, hele! Peki, şimdiye kadar ne yaptınız?

BECKMANN

Hiç! Harp! Aç kaldık. Donduk. Ateş ettik. Harp. Hepsi bu kadar.

DİREKTÖR

Hepsi bu kadar mı? Hem bu da iş mi? Hayatın savaş meydanlarında olgunlaşın, azizim! Çalışın, kendinize bir isim yapın, o zaman biz sizi tantanalı bir şekilde takdim ederiz. Önce dünyayı öğrenin, sonra yine gelirsiniz. Bir varlık olun hele!

BECKMANN

(O *âna kadar sakin ve monoton kaldığı halde şimdi yavaş yavaş heyecanlanır.*) Peki ama işe nerede başlayayım ben? Nerede? İnsana önce herhangi bir yerde bir fırsat verilmeli, değil mi? Bir acemi de herhangi bir yerde hünerini göstermeye başlamalı, canım! Biz Rusya'da feleğin çemberinden geçmedik ama kurşunları gördük, öğ-

rendik; bir sürü kurşun. Kızgın, katı, kalpsiz kurşun. Peki, işe nerede başlayalım? Nerede? Nihayet bizim de başlamamız gerek! Bey birader!

DİREKTÖR

Bey biradersiz konuşsan olmaz mı? Ona bakarsan ben kimseyi Sibirya'ya göndermiş değilim. Ben göndermedim.

BECKMANN

Hayır, kimse bizi Sibirya'ya göndermedi. Biz kendi kendimize gittik. Hepimiz kendiliğimizden gittik. Bazıları da kendiliklerinden orada kaldılar. Kar altında, kum altında. Şansları varmış kalanların, ölenlerin. Bize gelince; biz işte hiçbir yerde başlayamıyoruz. Hiçbir yerde başlayamıyoruz.

DİREKTÖR

(*Uysal.*) Nasıl isterseniz! O halde: Başlayınız. Buyurun, geçin şuraya. Başlayın. Kısa kesin. Vakit nakittir. Buyurun. Başlamak lütfunda bulunursanız, haydi. Size en büyük fırsatı veriyorum. Muazzam şansınız varmış: Kulağım sizde. Bunun değerini bilin, delikanlı, değerini bilin, dinleyin beni! Haydi başlayın, kuzum. Lütfen. Tamam. Haydi.
(*Hafif ksilofon müziği. Çalınan parçanın "Askerin cesur karıcığı" melodisi olduğu anlaşılır.*)

BECKMANN

(*Şarkıyı söyler; daha çok güfte halinde, yavaş, duygusuz ve monoton.*)

Çıtı pıtı, yaman askerin karısı –
Hep aklımda şarkısı,
Güzeldir, hoştur
Aslında: çamur!

Nakarat: Bütün millet güldü,
Ağladım bense.
Sonra her şey örtüldü
Geceki siste.

Ay durur gökyüzünde
Sırıtır bir delikten
Perdelerin üstünde!

Eve döndüm yorgun,
Yatağımda başkası.
Güçtür insanoğlunun
Öz canına kıyması!

Nakarat: Bütün millet güldü...

Ben de gece yarısı
Bir kız buldum başka.
Ne bir Almanya lafı
Vardı kızın dilinde
Ne sorduğu yurdumun
Ne haldesiniz diye.

Bitti çabucak gece
Söktü hemence şafak
Geldi kapıya adam
Kocası, bir tek ayak
Bizi yatakta gördü
Saat sabahın dördü.

Nakarat: Bütün millet güldü...

Ben yine sokaklara
Düştüm içimde şarkı
Şarkıda çıtı pıtı
Askerin karıcığı.

(*Ksilofon yavaş yavaş kesilir.*)

DİREKTÖR

(*Korkak.*) Pek fena değil, hayır, hiç de fena değil. Hatta iyi bile. Bir acemi için iyi doğrusu. Ama tabii, esprisi pek az, azizim delikanlı! Yeteri kadar renkli değil. Gerekli parıltı yok. Tabii, henüz şiir denemez buna. İhanet temasının istediği örtülü ve gıcıklayıcı erotizmden yoksun. Seyirciler gıdıklanmak isterler, çimdiklenmek değil. Bu bir yana, gençliğinize göre yine de fena değil. Ahlak ve derin düşünce yok gerçi; ama dedim ya, bir acemi için hiç de fena değil! Şimdilik çok yaftalı, çok belli.

BECKMANN

(*Önüne bakarak.*) Çok belli.

DİREKTÖR

Çok yüksek sesli. Uluorta, anlıyorsunuz, değil mi? Genç olduğunuz için sizde henüz şu yok: o neşeli...

BECKMANN

(*Önüne bakarak.*) Neşeli.

DİREKTÖR

... soğukkanlılık, üstünlük. Pirimiz Goethe'yi düşünün. Goethe, dükle birlikte harbe gitti, açık ordugâhta ateşin başında bir operet yazdı.

BECKMANN

(*Önüne bakarak.*) Operet.

DİREKTÖR

Deha buna derler! Aradaki büyük farka bakınız!

BECKMANN

Evet, itiraf etmek gerek, aradaki fark çok büyük.

DİREKTÖR

Aziz dostum, birkaç senecik bekleyelim hele.

BECKMANN

Bekleyelim mi? Karnım aç benim! Ben çalışmalıyım!

DİREKTÖR

Öyle ama sanatın olgunlaşması gerek. Sizin gösterinizde incelik ve tecrübe yok henüz. Her şey baştan başa yaslı, çıplak. Siz benim seyircilerimi kızdıracaksınız. Hayır, biz millete nasıl olur da siyah ekmek...

BECKMANN

(*Önüne bakarak.*) Siyah ekmek.

DİREKTÖR

... vermeye kalkarız, bizden bisküvi isterlerken. Sabredin hele. Yetiştirin kendinizi, törpüleyin, olgunlaşın. Dedim ya, iyi ama henüz sanat değil bu.

BECKMANN

Sanat da sanat! Ne olursa olsun gerçek ya!

DİREKTÖR

Evet, gerçek! Fakat sanatın gerçekle bir ilgisi yoktur ki!

BECKMANN

(*Önüne bakarak.*) Doğru!

DİREKTÖR

Gerçeğe bağlı kalırsanız, ilerleyemezsiniz.

BECKMANN

(*Önüne bakarak.*) Doğru.

DİREKTÖR

Bu sizi ancak gözden düşürür. Herkes birdenbire gerçeği söylemeye kalkışsaydı halimiz neye varırdı? Bugün gerçeğin birazını bile öğrenmek isteyen var mı? Ha? Var mı? Sizin asla unutmamanız gereken hakikatlerdir bunlar.

BECKMANN

(*Acı bir sesle.*) Öyle, öyle! Anlıyorum. Teşekkür ederim. Yavaş yavaş anlıyorum. Asla unutulmaması gereken hakikatler bunlar. (*Sesi gittikçe sertleşir, kapı gıcırdayarak açılırken daha da yükselir.*) Asla unutulmaması gereken hakikatler: Gerçeğe bağlı kalan ilerleyemez. Gerçeğe bağlı kalan, ancak gözden düşer. Bugün gerçeğin birazını bile öğrenmek isteyen var mı? (*Yüksek sesle.*) Evet, yavaş yavaş anlıyorum, hakikat bunlar...

(*BECKMANN selam vermeden gider. Bir kapı gıcırtıyla açılır, kapanır.*)

DİREKTÖR

Fakat delikanlı, bu kadar alıngan olmaya sebep ne?

BECKMANN

(*Ümitsiz.*)

İşte bitti içki
Dünya boz renkli
Yaşlı bir domuzun
Postu gibi!

Bu yol, dosdoğru Elbe'ye gider.

ÖTEKİ

Dur, Beckmann! Cadde bu tarafta, yukarıda.

BECKMANN

Cadde kan kokuyor. Gerçeği orada öldürdüler. Benim yolum Elbe'ye gider. Elbe'nin yolu aşağıda.

ÖTEKİ

Gel, Beckmann, ümitsizliğe kapılma! Gerçek yaşıyor!

BECKMANN

Gerçek de orta malı bir orospu gibidir. Orospuyu hepimiz tanırız da sokak ortasında karşılaşmaktan çekiniriz. Münasebetlerimiz gizli olmalıdır, gece vakti! Gündüzleri boz bulanık, kaba ve çirkindir: orospu ve gerçek. Hatta bazıları ömürleri boyunca hazmedemezler bunu.

ÖTEKİ

Gel, Beckmann, nasıl olsa bir yerde açık bir kapı daima bulunur.

BECKMANN

Evet, Goethe için. Shirley Temple ya da Schmeling için. Ama sadece Beckmann'ım ben. Gözlüğü gülünç, saçları gülünç Beckmann. Topal bacaklı, Noel Baba kılıklı Beckmann. Ben sadece, harbin yaptığı soğuk bir şakayım, dünden kalma bir hayalet. Bir Mozart değil de sadece bir Beckmann olduğum için, kapalı bana bütün kapılar. Hıkk! Bu yüzden kapıların dışındayım. Hıkk! Tekrar! Hıkk! Daima dışında! Hıkk! Bir acemi olduğum için de hiçbir yerde çalışmaya başlayamıyorum. Sesim çok yavaş çıktığı için subay olamadım. Sesim çok yüksek çıktığı için seyircileri korkutuyorum. Geceleri, ölüleri hatırlayarak haykı-

ran bir kalbim olduğu için önce yeniden insan olmayı öğrenmeliyim. Binbaşı'nın eskilerini giyerek.

İşte bitti içki
Dünya boz renkli
Yaşlı bir domuzun
Postu gibi!

Cadde kan kokuyor, çünkü gerçeği öldürdüler, ve bütün kapılar kapalı. Ben evime gitmek istiyorum, ama bütün sokaklar karanlık. Yalnız aşağıya, Elbe'ye giden yol aydınlık. Ah ne iyi, o yol aydınlık!

ÖTEKİ

Dur, Beckmann! Senin yolun bu yol. Bu yol eve gider. Sen evine gitmelisin, Beckmann. Baban odada bekliyor. Annen kapıda. Adımlarını sesinden tanıdı.

BECKMANN

Allahım! Evet! Evet, ben evime gitmek istiyorum. Anneme gitmek istiyorum! Ancak anneme gitmek istiyorum. Anneme...

ÖTEKİ

Gel. Senin yolun bu yol. İnsan en önce gitmesi gereken yeri en sonra hatırlar.

BECKMANN

Eve, annemin evine, anneciğimin...

BEŞİNCİ SAHNE

(*Bir ev. Bir kapı. BECKMANN.*)

BECKMANN

Evimiz yerinde duruyor! İşte kapısı. Bu kapıdan içeri girebilirim. Annem de orada, kapıyı açıp beni içeri alır. Hayret, evimiz yerli yerinde duruyor! Merdiven her zamanki gibi gıcırdar. İşte bizim kapımız. Babam her sabah saat sekizde bu kapıdan çıkar. Her akşam bu kapıdan girer. Pazardan başka her gün bu böyle. Babam elindeki anahtar demetini sağa sola sallar, kendi kendine homurdanır. Her gün. Bir ömür boyu. Annem içeri girer, dışarı çıkar. Günde üç kere, yedi kere, on kere. Her gün. Bir ömür boyu. Uzun bir ömür boyu. Bu kapı bizim kapımız. Bu kapının ardında mutfak kapısı gırç gırç eder, bu kapının ardında saat, o kısık sesiyle geri gelmez dakikaları kazır. Bu kapının ardında ben, tersine çevrilmiş bir iskemleye oturup yarış oyunu oynadım. Bu kapının ardında babam öksürür. Bu kapının ardında gevşemiş musluk, fıs fıs su kaçırır; mutfaktaki döşeme çinileri, annem sağa sola bastıkça yerlerinden oynar. Bu kapı bizim kapımız. Bu kapının ardında ölümsüz bir yumaktan bir hayat sağılır. Otuz senedir hiç değişmemiş bir hayattır bu. Değişmeden devam eder. Harp bu kapının önünden geçip gitmiş. Harp bu kapıyı omuzlayıp kırmamış, rezelerinden söküp çıkarmamış. Harp bizim kapımızı olduğu gibi bırakmış, tesadüf, yanlışlıkla. Ben şimdi bu kapıdan girebilirim. Bu kapı bana açılır. Ben içeri girince ardımdan kapanır, o zaman artık dışarıda, sokakta değil, içeride evimdeyimdir. Pul pul dökülmüş boyası, yumru yumru teneke mektup kutusuyla bu kapı, bizim emektar kapımız. Elektrik zilinin beyaz düğmesi gevşemiştir, sallanır; parlak pirinç

plakayı annem her sabah yeniden silip temizler; plakada bizim adımız yazılıdır: Beckmann.
Aaa, sarı plaka yok yerinde! Peki ama plaka niye yok? Adımızı buradan kim kaldırmış? Kapımızda bu kirli karton parçası da ne? Üstünde yabancı bir isim. Burada Kramer adında biri oturmuyor ki! Peki ama kapıda artık neden bizim adımız yok? Otuz senedir bu isim burada duruyordu. Nasıl olur da bir çırpıda kaldırılıp yerine bir başkası konur? Peki ama bizim plaka nerede? Bu evde oturan başka ailelerin isimleri, kapılarında yazılı. Her zamanki gibi. Bu böyle de Beckmann ismi artık neden yok? Otuz sene Beckmann plakasının durduğu bir yere bir başka isim nasıl olur da çivilenir? Bu Kramer de kim? (*Kapıyı çalar. Kapı gıcırdayarak açılır.*)

BAYAN KRAMER

(*Bütün kabalıklardan, yabaniliklerden daha beter, kayıtsız, korkunç, kaypak bir nezaketle.*) Ne istiyorsunuz?

BECKMANN

Şey, günaydın, ben...

BAYAN KRAMER

Buyurun!

BECKMANN

Acaba bizim plakamız nerede, biliyor musunuz?

BAYAN KRAMER

Bizim plakamız mı? Ne plakası?

BECKMANN

Kapıda asılıydı. Otuz senedir.

BAYAN KRAMER

Haberim yok, bilmem.

BECKMANN

Peki annemle babam neredeler?

BAYAN KRAMER

Anneniz, babanız kim? Hem siz kimsiniz?

BECKMANN

Adım Beckmann. Ben burada doğdum. Burası bizim evimiz.

BAYAN KRAMER

(*Bile bile kötü olmaktan çok, gittikçe daha çalçene ve duygusuz.*) Yoo, ne münasebet. Burada biz oturuyoruz. Siz burada doğmuş olabilirsiniz, bana ne, ama burası sizin değil, bizim.

BECKMANN

Peki, annemle babam neredeler? Onlar da bir yerde oturuyor şüphesiz.

BAYAN KRAMER

Siz şu Beckmann'ların oğlu musunuz yoksa? Adım Beckmann mı demiştiniz?

BECKMANN

Evet, tabii, Beckmann. Ben bu evde doğdum.

BAYAN KRAMER

Canım, doğdunuzsa doğdunuz. Bana ne bundan. Ama burası bizim evimiz.

BECKMANN

Fakat annem, babam! Onlar neredeler? Bana onların nerede olduğunu söyleyemez misiniz?

BAYAN KRAMER

Siz bilmiyor musunuz? Oğullarısınız sözde. Olur şey değil. Eh, bilmiyorsanız pes doğrusu!

BECKMANN

Allah aşkına, bu ihtiyarlar nereye gittiler? Otuz sene burada oturdular da şimdi ansızın yok olmadılar ya? Söylesenize, elbet bir yerde bunlar.

BAYAN KRAMER

Elbet. Benim bildiğime göre: beşinci adada onlar.

BECKMANN

Beşinci ada mı? Ne demek, beşinci ada?

BAYAN KRAMER

(*İster istemez, sert olmaktan çok, üzüntülü.*) Ohlsdorf'ta beşinci ada. Ohlsdorf neresi, biliyor musunuz? Mezarlık mahallesi. Ohlsdorf nerededir, biliyor musunuz? Fuhlsbüttel'in bitişiğinde. Hani Hamburg'un son üç istasyonu var ya! İşte Fuhlsbüttel'de hapishane, Alsterdorf'ta tımarhane vardır. Ohlsdorf'ta ise mezarlık. Yaa, sizinkiler de şimdi oradalar. Yerleri orası. Oraya taşındılar, göçtüler, gittiler. Bilmiyor muydunuz?

BECKMANN

Onların orada işi ne? Yoksa öldüler mi? Ama sağdılar. Ben nereden bileyim? Ben üç yıldır Sibirya'daydım. Bin günden de fazla. Öldüler demek? Ama sağdılar. Peki ama, ben dönmeden niçin öldüler? Hasta falan değildi-

ler. Babamın öksürüğü vardı sadece. Ama o hep öksürürdü. Annemin de ayakları, çini döşeli mutfakta hep üşürdü. Ama bundan ölünmez ki! Neden öldüler? Sebep yok. Durup dururken ölmez ya bunlar!

BAYAN KRAMER

(*Senlibenli, savruk, kabaca duygulu.*) Hiç de böyle komik evlat görmedim, siz tipsiniz, tip! Âlâ, geçelim bunları. Üç yıl Sibirya'da kalmak da hani kolay değil. İnsanın aklının freni bozulur, dizlerinin bağı çözülürse şaşılmaz doğrusu. İhtiyar Beckmann'lar daha fazla dayanamadılar, yaa! Hitler devrinde kendilerini biraz fazla harcadıklarını bilirsiniz herhalde. Öyle yaşlı bir adamın üstelik üniforma giymek nesine? Hem sonra Yahudilere karşı da biraz hırsı azmıştı, bilirsiniz tabii, oğlusunuz. Sizin ihtiyar, Yahudilere tahammül edemiyor, Yahudi gördü mü nevri dönüyordu. Her zaman bağıra çağıra, onları kendi eliyle Filistin'e sürmek istediğini söylerdi. Sığınakta iken tepemize ne zaman bir bomba düşse hemen Yahudilere küfrü basardı. Biraz fazlaca taşkındı, o sizin ihtiyar. Nazilerin emrinde kendini fazla harcadı. Ne çare, o haki üniforma devri geçince sizin peder beyi jurnal ettiler. Yahudiler yüzünden. Çünkü Yahudilere karşı biraz aşırı gidilmişti. O da niçin çenesini tutamadı sanki. İhtiyar Beckmann da hani pek taşkındı doğrusu. Eh, o haki üniformalı delikanlılar devri geçince de onu şöyle bir yokladılar. Baktılar ki çürük, Allah için, tamamen çürük... Kuzum, geldiniz geleli gözüm onda, gözlük niyetine taktığınız şu komik şey, pek hoş! Bu saçma şey de ne? Neresi gözlüğe benziyor bunun? Doğru dürüst bir gözlüğünüz yok mu, delikanlı?

BECKMANN

(*Bir otomat gibi.*) Hayır. Bu gaz maskesi gözlüğüdür, gözlük kullanan askerlere verirler, sebebi de...

BAYAN KRAMER

Gördüydüm. Biliyorum. Evet ama, ben olsam bunu takmam gözüme. Evimde otururum daha iyi. Tam benim kocama göre bu. Bilir misiniz, kocam sizi görse ne der? Der ki: Yahu, delikanlı, şu köprü korkuluğunu yüzünden indir hele!

BECKMANN

Sonra? Babam n'oldu? Sonunu anlatsanıza! En meraklı yerinde bıraktınız. Haydi, Bayan Kramer, devam edin!

BAYAN KRAMER

Anlatacak başka bir şey kalmadı ki! Babanızı açığa çıkardılar, emekli maaşı bağlamadan, belli bir şey! Sonra da bu evden çıkmaları gerekti. Ellerinde kala kala yalnız bir tencere kalmıştı. Tabii, berbat! İki ihtiyar için bu, son darbe oldu. Daha fazlasına dayanamadılar. Artık yaşamak da istemiyorlardı. Bu durum karşısında kendi kendilerini Nazilikten temizlediler. Sizin ihtiyar, nasıl yaşadıysa öyle öldü; bunu itiraf etmek gerek.

BECKMANN

Ne yaptılar dediniz? Kendi kendilerini...

BAYAN KRAMER

(*Kaba olmaktan çok, iyi kalpli.*) Nazilikten temizlediler. Biz böyle deriz, bilmiyor musunuz? Bu bir deyim kendi aramızda. Evet, sizin ihtiyarlarda artık yaşama isteği kalmamıştı. Bir sabah onları; kaskatı, morarmış, mutfakta buldular. Bizimki, olur aptallık değil, dedi, bu havagazıyla biz tam bir ay yemek pişirebilirdik.

BECKMANN

(*Yavaş, ama korkunç derecede tehditkâr bir sesle.*) Kapıyı derhal kaparsanız iyi olur sanırım, derhal! Hem de kilit-

leyin. Kapınızı derhal kapayın, size söylüyorum! Kapayın! (*Kapı gıcırdar, BAYAN KRAMER isterik bir çığlık koparır, kapı kapanır.*)

BECKMANN

(*Yavaş bir sesle.*) Dayanamıyorum! Dayanamıyorum! Dayanamıyorum!

ÖTEKİ

Hayır, Beckmann, hayır! Dayanılır.

BECKMANN

Yok! Bütün bunlara artık dayanmak istemiyorum! Git buradan! Evet diyen aptal! Git buradan!

ÖTEKİ

Hayır, Beckmann. Senin yolun yukarıki yol. Gel, aşağı inme, Beckmann, daha çok yolun var, gel!

BECKMANN

Sen bir domuzsun. Ama neden katlanılmasın, canım. Katlanılır, bu sokakta yolumuza devam ederiz. İnsan bazen tıkanır, soluk alamaz olur, ya da içinden birini öldürmek geçer. Derken soluğu düzelir, işleyeceği cinayeti de işlemeden bırakır. İnsan artık bağırmaz, hıçkırmaz, katlanır. İki ölü. Bugünkü günde iki ölünün lafı mı olur?

ÖTEKİ

Sakin ol, Beckmann. Gel!

BECKMANN

Bu iki ölünün, senin anan, baban oluşu, tabii üzer seni. Ama iki ölü, ikisi de ihtiyar. Havagazına yazık! İnsan o gazla bir ay yemek pişirebilir...

ÖTEKİ

Boş ver, Beckmann, gel! Cadde bekliyor.

BECKMANN

Öyle ya, boş ver! Haykıran bir kalbin, bir cinayet işlemek isteyen bir kalbin olsun da boş ver! Harcanan gaza acıyan bu bedbahtları öldürmek isteyen biçare bir kalbin olsun da! İnsanın bir kalbi olsun da, anlıyor musun, Elbe'nin derinliklerinde uyumak isteyen bir kalbi! Bu kalp, sesi kısılana kadar bağırdı da çığlığını hiç kimse duymadı. Ne aşağıda ne yukarıda hiç kimse! İki ihtiyar mezarlık mahallesine, Ohlsdorf'a göçtüler. Onlar dün belki iki bin kişiydiler, evvelki gün belki yetmiş bin kişi. Yarın dört bin ya da altı milyon olacaklar. Ölülerin küme küme gömüldüğü mezarlara göç edenler. Bu iş kimin umurunda? Kimsenin! Aşağıda insanların kulakları tıkalı, yukarıda Tanrı'nın! Tanrı uyuyor, bizse yaşamaya devam ediyoruz.

ÖTEKİ

Beckmann! Beckmann! Boş ver! Sen her şeyi gaz maskesi gözlüğüyle görüyorsun. Her şeyi gizli tarafından görüyorsun, Beckmann! Boş ver, yahu! Evvel zamandaymış o: Alaska'da iki kızın buzlar arasında donup öldüğünü gazetede okudukları vakit Kap şehrindeki adamların, lambalarının yeşil abajuru altında derin derin içlerini çekmesi! Eskidenmiş o: Boston'da bir çocuk kaçırılınca Hamburg'daki halkın uyku yüzüne hasret kalışı. Eskidenmiş, Paris'te bir adam balondan düşüp parçalanınca San Francisco'luların yas tutması.

BECKMANN

Eskiden, eskiden, eskiden! Eskiden dediğin zaman hangi zaman? On bin sene öncesi mi? Bugün ancak altı sıfırlı ölü listeleri yapıyor bu işi. İnsanların artık lambalarının

yanında iç çektikleri yok. Yatacak yatakları olanlar derin, deliksiz uyuyor şimdi. Bir bardak gibi ağızlarına kadar kederle dolu ve dilsiz, birbirlerine bakıp geçiyorlar: Avurtları çökük, sert, acı, iki büklüm, yapayalnız! Uzayıp gittiği için kolayca söyleyemedikleri rakamlarla besleniyorlar. Rakamların anlamına gelince...

ÖTEKİ

Boş ver, Beckmann!

BECKMANN

Boş vermek yok, ölünceye kadar boş vermek yok! Rakamlar o kadar uzun ki, insan kolayca söyleyemez onları. Rakamların anlamına gelince...

ÖTEKİ

Boş ver!

BECKMANN

Boş verme! Rakamların anlamı: ölüler, yarı ölüler, bombalarla ölenler, mermi parçalarıyla ölenler, açlıktan ölenler, bombardımanda ölenler, buz altında ölenler, okyanuslarda ölenler, kahırdan ölenler, kayıplar, kaçaklar, sağ mı ölü mü bilinmeyenler. Bu rakamların sıfırları, ellerimizdeki parmakların sayısından da çoktur.

ÖTEKİ

Bırak, yahu! Cadde bekliyor, Beckmann, gel!

BECKMANN

Sen yok musun, sen! Nereye gider bu cadde? Biz neredeyiz? Hâlâ burada mıyız? Burası hâlâ o bildiğimiz dünya mı? Hani bizim postumuz? Hani kuyruğumuz, yırtıcı kuş dişlerimiz, pençelerimiz? Hâlâ iki ayak üstünde mi

yürüyoruz? Ey insanoğlu, insanoğlu, ne biçim caddesin sen? Nereye gidersin? Ey Öteki, ey evet diyen, cevap versene! Ey her zaman cevap veren, cevap versene!

ÖTEKİ

Yolunu şaşırdın, Beckmann, gel, aşağıya sapma, senin yolun yukarıdaki! Boş ver. Bu cadde inişli çıkışlıdır. İnişlere rastlayıp da karanlıklara daldıkça bağırma. Cadde devam eder, yer yer lambalar görülür: Güneş, yıldızlar, kadınlar, pencereler, fenerler, açık kapılar. Gece vakti, tek başına, yarım saatçik siste kaldım diye bağırma. Başkalarına rastlaman daima mümkün. Gel, delikanlı, bırak yorgunluğu! Kulak asma ksilofoncunun duygulu tıngırtılarına! Boş ver!

BECKMANN

Boş mu ver? Senin hiç başka cevabın yok mu? Milyonlarca ölü, yarı ölü, kayıp... Bunların hiçbir önemi yok mu? Boş vereyim ha? Yolumu mu şaşırdım? Evet, bu yol yaslı, zalim, batak. Ama biz dışarıda, hep onun üzerinde yürüyoruz. Biz bu yol boyunca topallıyor, haykırıyor, aç yürüyoruz: yoksul, üşümüş ve yorgun! Ama Elbe beni kokmuş bir et parçasını geri püskürtür gibi dışarı kustu. Elbe beni uyutmuyor. Yaşamalıyım, öyle mi? Bu hayatı mı yaşamalıyım? Peki, cevap ver bana: Niçin, kimin için, ne için?

ÖTEKİ

Kendin için! Hayat için! Cadden seni bekliyor. Yer yer fenerlerle karşılaşacaksın. İki fener arasındaki karanlıktan korkacak kadar tabansız mısın? Hep fener mi olsun istiyorsun? Gel, Beckmann, yürüyelim ilk fenere kadar.

BECKMANN

Benim karnım aç, yahu. Ben donuyorum, duymuyor musun? Ayakta duracak halim yok, yahu, yorgunum. Bir

kapı aç, yahu! Karnım zil çalıyor! Sokak karanlık, bütün kapılar kapalı... Çeneni tut, ey evet diyen, soluğunu tüketme de başkalarına sakla. Evim gözümde tütüyor! Anacığımı özledim! Açım, siyah ekmeğe can atıyorum! Varsın bisküvi olmasın, hayır, şart değil. Annemin bana verecek bir parça siyah ekmeği, sıcak çorapları olurdu şüphesiz. Karnım doyardı, ısınırdım, Binbaşı Bey'in yumuşacık koltuğuna oturur, Dostoyevski'yi okurdum. Ya da Gorki'yi. İnsanın karnı tok, sırtı pek oldu mu başkalarının yoksulluklarını okuması, merhamete gelip iç çekmesi ne tatlıdır. Ama ne yazık, gözlerim boyuna kapanıyor. Yorgunum, yorgunum ben. Bir köpek gibi esnemek, gırtlağıma kadar esnemek istiyorum. Ayakta duracak halim kalmadı. Yorgunum, yahu! Artık yürümek istemiyorum, yürüyemem, anlıyor musun? Bir milimetre dahi...

ÖTEKİ

Beckmann, bırakma kendini. Gel, Beckmann, hayat bekliyor, Beckmann, gel!

BECKMANN

Dostoyevski'yi okumak istemiyorum. Korku, korku benim kendimde. Gelemem. Hayır. Yorgunum. Olmaz, yahu, gelemem. Ben uyumak istiyorum. Burada, kapımın önünde. Kapımın önüne, merdivenlere çöker, uyurum. Uyurum, günün birinde evin duvarları çatırdamaya başlayana, eskilikten un ufak olana kadar, yahut bundan sonraki seferberliğe kadar uyurum. Esneyen bütün bir dünya kadar yorgunum ben.

ÖTEKİ

Bırak yorgunluğu, Beckmann. Gel. Yaşa!

BECKMANN

Bu hayatı mı? Hayır, bu hayat bir hiçten ibaret. Ben artık yokum bu oyunda. Ne diyorsun sen? Yürüyün, arkadaşlar, oyunu güzelce bitirmemiz gerek. Perde nihayet, nihayet kapandığı zaman biz kim bilir nerede yığılıp kalacağız; hangi karanlık köşede ya da hangi baygın göğüste? Yaslı, puslu, yağmurlu beş perdedir bu oyun!

ÖTEKİ

Hayata sen de katıl. Hayat canlıdır, Beckmann. Sen de canlan!

BECKMANN

Dinle, bak hayat nedir:

1. Perde: Gökyüzü kurşun renginde. Canınızı yakarlar.
2. Perde: Gökyüzü kurşun renginde. Tekrar canınız yanar.
3. Perde: Hava kararır, yağmur başlar.
4. Perde: Karanlık çoğalır. Bir kapı görülür.
5. Perde: Gece, koyu gece, kapı kapalı. Dışarıdasınız. Kapının dışında. Elbe kıyısındasınız; Seine Nehri, Volga, Mississippi kıyısında. Boyuna düşünüyorsunuz, soğuktan donmuş, aç ve müthiş yorgun. Derken birdenbire cump diye bir ses duyulur. Suda küçük, şirin halkalar peyda olur. Sonra perde hışırtıyla kapanır. Balıklar, solucanlar sessiz bir alkış ziyafeti çekerler. İşte hayat! Ancak bir hiç, değil mi? Ben, ben artık yokum bu oyunda. Esneyişlerim dünyalar kadar geniş!

ÖTEKİ

Uyuma, Beckmann! Yoluna devam etmelisin.

BECKMANN

Ne dedin? Sesin birdenbire öyle yavaşladı ki.

ÖTEKİ

Kalk, Beckmann, cadde seni bekliyor.

BECKMANN

Cadde benim yorgun adımlarımdan yoksun kalsın, ne çıkar? Sen neden çok uzağımdasın benim? Sözlerini artık hiç... zar zor anlıyorum. (*Esner.*)

ÖTEKİ

Beckmann! Beckmann!

BECKMANN

Hıı... (*Uyuklar.*)

ÖTEKİ

Beckmann, uyuyorsun!

BECKMANN

(*Uykuda.*) Evet, uyuyorum.

ÖTEKİ

Uyan, Beckmann, yaşamalısın!

BECKMANN

Hayır, uyanmak aklımdan bile geçmiyor. Şu anda rüya görüyorum. Çok tatlı bir rüya görüyorum.

ÖTEKİ

Bırak rüyayı, Beckmann, sen yaşamalısın.

BECKMANN

Yaşamak mı? Ne münasebet, ben şu anda rüyamda kendimi ölmekte görüyorum.

ÖTEKİ

Kalk diyorum sana! Yaşa!

BECKMANN

Hayır. Ben artık kalkmak istemiyorum. Gördüğüm rüya öyle güzel ki. Sokağa serilmişim, ölüyorum. Ciğerlerim artık paydos ediyor, kalbim paydos ediyor, ayaklarım da öyle. Beckmann her şeyiyle artık paydos diyor, anlıyor musun? Düpedüz emre itaatsizlik. Beckmann Çavuş artık paydos diyor. Hiç olacak iş mi?

ÖTEKİ

Gel, Beckmann, devam et.

BECKMANN

Devam mı? Hep aşağıya doğru, öyle mi, aşağıya doğru! A bas, der Fransızlar. Meğer ölmek ne kadar iyiymiş, ölüm hiç de dayanılmaz bir şey değil sanırım. Ölüme dayanamadığı için geri gelmiş tek kişi yok ki. Belki de çok hoş, ölüm; belki de hayattan daha hoş. Belki de...
Hatta öyle sanıyorum ki ben şimdi cennetteyim. Varlığımı duymuyorum artık. İnsanın artık kendi varlığını duymaması, cennette olmak adeta. İşte ihtiyar bir adam geliyor, Allah Baba'ya benzeyen birisi. Evet, galiba Allah Baba'nın ta kendisi. Yalnız biraz fazla ilahiyata kaçmış. Biraz da fazla ağlamaklı. Bu gelen Allah Baba mı acaba? Merhaba, ihtiyar! Sen Allah Baba mısın?

ALLAH

(*Ağlamaklı.*) Allah Baba'yım, evlat, evladım!

BECKMANN

Demek sen Allah Baba'sın. Bu ismi sana kim taktı, Allah Baba? İnsanlar mı? Ha? Yoksa sen kendin mi taktın?

ALLAH

Allah Baba adını bana insanlar taktı.

BECKMANN

Garip; sana bu ismi takanlar, herhalde pek garip insanlar. Bu işi yapanlar herhalde memnun, tok, mesut ve senden korkan insanlar. Gün ışığında yürüyen, ya âşık ya tok, ya memnun yahut da geceleri korkularla boğuşan kimseler. Bu gibiler Allah Baba, Allah Baba derler. Ama ben Allah Baba demem, anlıyor musun, ben Allah Baba diye birini tanımıyorum.

ALLAH

Yavrum, benim zavallı...

BECKMANN

Sen şu babalığını ne zaman gösterirsin, Allah Baba? Vınlayan bir bombanın, benim bir yaşındaki oğlumu, ufacık oğlumu parçalamasına göz yumdun, bu mu babalık? Onun öldürülmesine ses çıkarmadın, bu mu babalık? Ne dersin, Allah Baba?

ALLAH

Onu ben öldürtmedim.

BECKMANN

Doğru, sen sadece göz yumdun! Çocuk haykırır, bombalar patlarken sen kulaklarını tıkadın. Bombalar patlarken sen nerelerdeydin, Allah Baba? Yoksa benim keşif kolumdan on bir er eksilirken mi gösterdin babalığını? On bir erin lafı mı olur, Allah Baba, sen orada da yoktun, Allah Baba! Bu on bir kişi o ıssız ormanda elbette feryat ettiler, ama sen yoktun orada, ne çare yoktun, Allah Baba! Babalığını Stalingrad'da mı gösterdin, Allah Baba,

Stalingrad'da mı? Ha! Bizlere sen ne zaman babalık ettin ki, Allah Baba, ne zaman? Biz ne haldeyiz, sen bunu kendine ne zaman dert edindin, Allah Baba?

ALLAH

Bana artık kimse inanmıyor. Sade sen değil, hiç kimse. Artık kimsenin inanmadığı Allah'ım ben. Artık kimsenin aldırış etmediği. Sizler beni umursamıyorsunuz.

BECKMANN

Sen de mi ilahiyat okudun? Kim kimin umurunda? Ah, ah, sen ihtiyarsın, Allah Baba, sen gerisingeri. Sen bizim o uzun ölüler, korkular listesinin altından artık kalkamıyorsun. Sen bize artık adeta yabancı geliyorsun, sen şimdi masal kitaplarında okuduğumuz Allah Baba'sın. Bize bugün bir yenisi gerek. Korkularımıza, sefaletimize uygun bir yenisi. Yepyeni bir Allah. Biz seni az mı aradık, Allah Baba, her yıkıntıda, mermilerin açtığı her çukurda, her gece. Can korkusuyla biz sana seslendik, Allah Baba! Bize yardım et diye haykırdık, ağladık, küfrettik! Sen nerelerdeydin, Allah Baba? Bu akşam neredeydin? Bizden yüz mü çevirdin yoksa? Büsbütün, o güzel, eski kiliselerinin içine mi kapandın, Allah Baba? Feryatlarımız, parçalanmış camların gerisinde kulaklarına ulaşmıyor mu, Allah Baba? Nerelerde kaldın?

ALLAH

Ben onlardan değil, yavrularım benden yüz çevirdiler. Sizler benden yüz çevirdiniz, sizler benden. Artık kimsenin inanmadığı Allah'ım ben. Siz benden yüz çevirdiniz.

BECKMANN

Git haydi, ihtiyar. Ölümümü bana zehir ediyorsun. Git haydi, görüyorum ki sen sadece mızmız bir ilahiyatçısın.

Sen cümleleri kim kimi düşünüyor, kim kimden yüz çevirdi, siz mi benden, biz mi senden, diye evirip çeviriyorsun; işte o kadar. Sen bir ölüsün, Allah Baba. Diril, bizimle beraber yaşa, gece vakti, soğukta, yalnızken, sessizlik içinde midelerin açlıktan guruldadığı duyulurken... Bizimle beraber hayatta ol, Allah Baba. Ah, vazgeç, git işine, sen sadece mürekkep yalayan bir ilahiyatçısın, git işine, sen ağlayıp duruyorsun, ihtiyar!

ALLAH

Yavrum, zavallı yavrum! Değiştiremiyorum! Ne yapsam boş, değiştiremiyorum!

BECKMANN

Ya, işte budur mesele, Allah Baba. Değiştiremiyorsun. Biz artık senden korkmuyoruz. Biz artık sevmiyoruz. Sen gerisingeri. İlahiyatçılar seni ihtiyarlattılar. Pantolonun lime lime, tabanların delik deşik; sesin de gayet yavaş çıkıyor, çağımızın gümbürtüleri yanında gayet yavaş. Biz senin ne dediğini artık işitemiyoruz.

ALLAH

Doğru! Beni artık kimsenin işittiği yok, kimsenin! Siz çok yaygaracı oldunuz.

BECKMANN

Yoksa sen mi fazla yavaş konuşuyorsun, Allah Baba? Kanında fazla mürekkep mi var senin, Allah Baba, hani ilahiyatçıların kullandıkları o çok sulu mürekkepten mi var? Git, ihtiyar, seni kiliselere kapadılar; biz birbirimizi duymuyoruz artık. Git haydi, ama o sonsuz karanlık bastırmadan önce bir yerde bir kovuk ya da yeni bir elbise veya loş bir orman bulmaya çalış; yoksa işler ters gitti mi sorumluluğu sonra hep sana yüklerler. Hem karanlıkta

düşüp kalma, ihtiyar, yol çok dikine iner, üstelik iskelet dolu. Burnunu tıka, Allah Baba. Sonra da bir güzel uyku çek, ihtiyar, o rahat uykularını uyumaya devam et. Hadi hayırlı geceler!

ALLAH

Yeni bir elbise yahut loş bir orman mı? Zavallı, zavallı yavrularım! Oğulcuğum...!

BECKMANN

Eh, hadi, hayırlı geceler!

ALLAH

Benim zavallı, zavallı... (*Çıkar.*)

BECKMANN

Bugünkü günde ihtiyarların hali harap, kendilerini yeni şartlara uyduramıyorlar bir türlü. Biz hepimiz sokaklardayız, Allah da sokakta. Kimsenin kalkıp da Allah'a bir kapı açtığı yok. Yalnız ölüm kaldı, kapısını açıp bizi nihayet içeri alacak bir ölüm kaldı. Ben de işte ona gidiyorum.

ÖTEKİ

Ölümün bizlere açacağı kapıyı bırak şimdi. Hayatın binlerce kapısı var. Ölümün kapısı ardında hiçlikten başka bir şey bulunduğunu sana kim müjdeledi?

BECKMANN

Ya hayatın açacağı kapıların ardında sanki ne var?

ÖTEKİ

Hayat! Hayatın kendisi! Gel, yürümeye devam et.

BECKMANN

Artık yürüyemem. İşitmiyor musun, ciğerlerim nasıl hırıldıyor: fırt, fırt, fırt. Ben artık yürüyemem.

ÖTEKİ

Yürürsün. Ciğerlerin hırıldamıyor.

BECKMANN

Ciğerlerim hırıldıyor. Bu hırıldayan, ciğerlerim değilse nedir peki? Dinle bak: fırt, fırt, fırt... Bu nedir, peki?

ÖTEKİ

Bir çöpçünün süpürgesi! Bak, işte bir çöpçü, bizden yana geliyor. Süpürgesi kaldırımın üstünde nefes darlığı çeken bir akciğer gibi hırıltı çıkarıyor. Hırıldayan senin ciğerlerin değil. İşitmiyor musun? Süpürge. Dinle bak: fırt, fırt, fırt.

BECKMANN

Çöpçünün süpürgesi, can çekişen bir adamın ciğerleri gibi hırıldıyor. Çöpçünün pantolonunda kırmızı şeritleri var. Bu bir çöpçü generali. Bir Alman çöpçü generali. Yerleri süpürdükçe ölmekte olanların hırıltılı ciğerlerinden fırt fırt sesler çıkıyor. Hey çöpçü!

ÇÖPÇÜ

Ben çöpçü değilim.

BECKMANN

Çöpçü değil misin? Ya nesin?

ÇÖPÇÜ

Ben Ölü, Çürük Gömme Kurumu'nda memur Ölüm.

BECKMANN

Ölümsün, ha? Peki çöpçülük mü yapıyorsun?

ÇÖPÇÜ

Dün generaldim. Bugün çöpçü. Ölüm için her meslek bir. Ölü her yerde vardır. Bugün sokaklar bile ölü dolu. Ölüler dün savaş meydanlarında yatarlarken, ölüm başlarında bir general olmuş, ksilofon çalıyor, törene müzik katıyordu. Ölüler bugün sokaklarda yatıyorlar, ölümün süpürgesi fırt fırt ediyor.

BECKMANN

Ölümün süpürgesi fırt fırt ediyor. Generallikten çöpçülüğe. Ölüler bu kadar mı gözden düştüler?

ÇÖPÇÜ

Düşüyorlar. Düşüyorlar. Ne saygı ateşi ne kilise çanları ne de mezar başı söylevi. Hatıralarına anıt dikmek yok. Düşüyorlar. Düşüyorlar. Süpürge de fırt fırt edip duruyor.

BECKMANN

Hemen gidiyor musun? Burada kalsan olmaz mı? Beni de al. Ölüm, ölüm, beni unutuyorsun, ölüm!

ÇÖPÇÜ

Ben kimseyi unutmam. Ksilofonum "Eski Silah Arkadaşları"nı çalar, süpürgem fırt fırt eder. Ben kimseyi unutmam.

BECKMANN

Ölüm, ölüm, bana kapıyı aç! Ölüm, kapama kapıyı! Ölüm...

ÇÖPÇÜ

Benim kapım daima açıktır. Daima. Sabah. Öğle. Akşam. Işıkta, siste. Kapım daima açıktır. Daima. Her yerde. Be-

nim süpürgem fırt fırt eder. (*Fırt fırt sesleri gitgide hafifler, ölüm çıkar.*)

BECKMANN

Fırt, fırt! İşitiyor musun, ciğerlerim nasıl da hırıldıyor? Bir çöpçünün süpürgesi gibi. Ve çöpçü kapısını ardına kadar açmış. Ve çöpçünün adı ölüm. Ve süpürgesi benim ciğerlerim gibi, kısık sesli eski bir saat gibi ses veriyor: Fırt, fırt...

ÖTEKİ

Beckmann, ayağa kalk, hazır vaktimiz varken. Gel, nefes al, bol nefes bol hayattır.

BECKMANN

Ama benim ciğerlerim artık...

ÖTEKİ

Hayır, senin ciğerlerin değil o. O bir süpürge, Beckmann, bir belediye işçisinin süpürgesi.

BECKMANN

Bir belediye işçisinin süpürgesi mi?

ÖTEKİ

Evet, adam uzaklaştı gitti. Hadi, tekrar kalk ayağa, nefes al. Yüzlerce feneri, açık yüzlerce kapısıyla hayat bekliyor.

BECKMANN

Bir kapı, bir tane kapı yeter. O bana bu kapıyı açık tutuyor, demin söyledi, benim için, daima, her zaman. Bir kapı.

ÖTEKİ

Kalk, öldürücü bir rüya görüyorsun. Bu rüya öldürecek seni. Kalk!

BECKMANN

Hayır, yatacağım olduğum yerde. Burada, kapı önünde. O bana, kapı açıktır, dedi. Ben buracıkta yatacağım. Kalkayım mı? Hayır, gördüğüm rüya öyle güzel ki. Enfes, nefis bir rüya. Her şeyi sona ermiş görüyorum. Bir çöpçü geldi, isminin ölüm olduğunu söyledi. Süpürgesi benim ciğerlerim gibi fırt fırt ediyordu. Ölüm, ölüm diyordu. Ölüm bana bir kapı vaat etti, açık bir kapı. Çöpçüler içinde cana yakın olanları da vardır. Ölüm gibi cana yakın. Önümden işte böyle bir çöpçü geçti.

ÖTEKİ

Sen rüya görüyorsun, Beckmann, berbat bir rüya görüyorsun. Uyan da yaşa!

BECKMANN

Yaşamak mı? Ben sokakta serilmiş, yatıyorum; her şey, her şey, işitiyor musun, her şey bitti. Bense bir ölüyüm. Her şey bitti, bense bir ölüyüm, ölü.

ÖTEKİ

Beckmann, Beckmann, sen yaşamalısın. Herkes yaşıyor. Yanında, sağında, solunda, önünde: başkaları. Ya sen? Sen ne güne duruyorsun? Yaşa, Beckmann, herkes yaşıyor.

BECKMANN

Başkaları mı? Başkaları da kim? Binbaşı? Direktör? Bayan Kramer? Onlarla mı yaşayayım? Ah, ölmüş olmak benim için daha güzel. Başkaları benden çok uzakta, ben onları bir daha da görmek istemiyorum. Ötekilerin hepsi katil.

ÖTEKİ

Beckmann, yalan söylüyorsun.

BECKMANN

Yalan mı söylüyorum? Onlar kötü insan değiller mi? İyi midirler?

ÖTEKİ

Sen insanları tanımıyorsun. Onlar iyidirler.

BECKMANN

Amma da iyidirler. İyi oldukları için mi beni öldürdüler? Onlar kahkahayla güldüler. Beni kapı dışarı ettiler. Kovdular. İyi insan oldukları için. Ta rüyalarına varıncaya kadar duygusuzdur onlar. En derin uykularında bile. Onlar cesedimi yüzüstü bırakıp giderler, uykularında bile duygusuz. Onlar cesedimin yanından gülerek, ağızlarında bir şeyler çiğneyerek, şarkı söyleyerek, uyuyarak, yediklerini hazmederek duygusuz, geçip giderler. Benim ölümümden onlara ne?

ÖTEKİ

Yalan söylüyorsun, Beckmann!

BECKMANN

Öyle, öyle, evet diyen! İnsanlar benim cesedimin yanından, bakmadan geçip gidiyorlar. Cesetler tatsız şeylerdir, can sıkar.

ÖTEKİ

İnsanlar senin cesedinin önünden duygusuz geçip gitmezler, Beckmann. İnsanların kalpleri var. Onlar senin ölümüne üzülürler, Beckmann. Geceleyin uykuya daldıkları vakit cesedin, uzun zaman onların yollarını bağlar. Geçip gidemezler.

BECKMANN

Yok, yok, evet diyen, geçip giderler. Cesetler çirkin ve tatsızdır. İnsanlar hızlı hızlı geçip giderler, burunlarını tıkayıp gözlerini kapayıp giderler.

ÖTEKİ

Onlar böyle şey yapmazlar. Her ölünün karşısında kalpleri burkulur.

BECKMANN

Dikkat et, bak, işte birisi geliyor. Hatırladın mı? Beni eski elbisesiyle yeni bir insan yapmak isteyen Binbaşı. Binbaşım! Binbaşım!

BİNBAŞI

Hay Allah, bak hele, yine dilenciler! Tıpkı eskisi gibi.

BECKMANN

Evet, Binbaşım, doğru! Her şey tıpkı eskisi gibi. Dilenciler bile yine aynı çevrelerden çıkıyor. Ama ben dilenci değilim, Binbaşım, hayır. Suda boğulmuş bir cesedim ben. Ben asker kaçağıyım, Binbaşım. Yorgun mu yorgun bir askerdim ben, Binbaşım. Dün benim adım Beckmann Çavuş'tu, Binbaşım, hatırladınız mı? Beckmann. Hani biraz yumuşaktım, değil mi, Binbaşım, hatırlıyor musunuz? Evet, ben yarın akşam, aptal, dilsiz, şişmiş, Blankenese kıyılarına sürükleneceğim. İğrenç, değil mi, Binbaşım? Bunun suçu sizde, Binbaşım. Korkunç, değil mi? İki bin on bir artı Beckmann eşit iki bin on iki. Gecede iki bin on iki hayalet. Of, of!

BİNBAŞI

Ben sizi asla tanımıyorum, beyim. Beckmann diye bir isim, ömrümde duymadım. Rütbeniz neydi sizin?

BECKMANN

Fakat, Binbaşım! İşlediğiniz son cinayeti nasıl olur da unutursunuz? Hani şu gaz maskesi gözlüklü, hapishane traşlı, kaskatı bacaklı adam! Beckmann Çavuş, Binbaşım!

BİNBAŞI

Tamam! Şu! Zaten bu aşağı rütbedekilerin hepsi şüpheli kişilerdir. Saman kafalılar, her şeyden şikâyetçiler, barışseverler, suda ceset adayları. Suda mı boğdunuz kendinizi? Evet, bu da onlardan biri; harpte biraz yabanileşen, biraz insanlıktan uzaklaşan, savaşçılık meziyetlerinden büsbütün yoksun olanlardan biri. Ne çirkin görünüş!

BECKMANN

Ya, değil mi Binbaşım, ne çirkin görünüş! Sularda şişmiş, beyaz, yumuşak cesetler günümüz için ne çirkin görünüş! Bunların katili de sizsiniz, Binbaşım, siz! Bari katilliğe dayanabiliyor musunuz, Binbaşım? Bir katil olarak kendinizi nasıl hissediyorsunuz, Binbaşım?

BİNBAŞI

Nasıl? Anlamadım, ben mi katilim?

BECKMANN

Elbette, Binbaşım, kahkahalarınızla siz, benim ölümüme sebep oldunuz. Kahkahalarınız, dünyanın bütün ölümlerinden daha korkunçtu, Binbaşım. Beni kahkahalarınız öldürdü, Binbaşım!

BİNBAŞI

(*Hiçbir şey anlamaz.*) Öyle mi? Peki öyle olsun. İşte bu da onlardan biri, nasıl olsa zaten gebereceklerden biri. Eh, iyi geceler!

BECKMANN

İyi uykular. Binbaşım! Ağıdınıza çok teşekkür ederim. Duydun ya, evet diyen, insan dostu! Suda boğulmuş bir askere ağıt! Bir insan, başka bir insanı uğurlarken neler dedi?

ÖTEKİ

Sen rüya görüyorsun, Beckmann, rüya görüyorsun. İnsanlar iyidir!

BECKMANN

Sesin ne kadar da kısık çıkıyor, iyimser bülbül! Dut mu yedin yoksa? Ah, şüphesiz, insanlar iyidirler. Ama içlerinden birkaç tane de fena çıkar elbet, kimi günler insan işte hep bu fenalara çatar. Ama bütün insanlar böyle fena değildir ki. Benimkisi rüya tabii. Haksızlık etmiş olmayayım. İnsanlar iyidirler. Yalnız ne var, birbirlerinden müthiş farklıdırlar, işte budur mesele, akıl ermez derecede farklıdırlar. Birisi binbaşıdır da öteki aşağı rütbelerde olur, ne yapalım. Binbaşının karnı toktur, binbaşı sıhhatlidir, yün don giymiştir. Geceleri yatacak bir yatağı, bir karısı vardır.

ÖTEKİ

Beckmann, bırak bu hayalleri! Kalk! Yaşa! Hep tersine rüya görüyorsun.

BECKMANN

Ve beriki açtır, topaldır, bir gömleği bile yoktur giymeye. Geceleri eski bir sediri yatak yerine kullanır, bodrumundaki tıknefes farelerin cikcikleri karısının fısıltıları yerine geçer. Eveeet, insanlar iyidir. Yalnız farklıdırlar, hayret edilecek derecede birbirlerinden farklı.

ÖTEKİ

İnsanlar iyidirler. Yalnız biraz vurdumduymaz. Daima vurdumduymaz. Fakat kalpleri. Sen kalplerine bak. Kalpleri iyidir. Şu var ki hayat onlara, kalplerini göstermekte engel olur. İnan ki aslında hepsi de iyidir.

BECKMANN

Tabii. Aslında. Ama bu temel, çok kere o kadar derinde ki! İnsanın anlayamayacağı kadar derinde. Öyle, aslında iyidirler. Yalnız ne var, farklıdırlar. Birisi ak paktır, öteki puslu. Birinin donu vardır, ötekinin yok. İşte benim, o puslu olan donsuz. Kısmetin yokmuş sudaki ceset Beckmann, eski çavuş, ıskarta insan!

ÖTEKİ

Sen rüya görüyorsun, Beckmann, kalk. Yaşa! Gel de gör, insanlar iyidir.

BECKMANN

Şu var ki onlar benim cesedimin önünden kayıtsız geçip gidiyorlar; ağızlarında bir şey çiğneyerek, gülerek, tükürük saçarak, yediklerini hazmederek. Benim cesedimin önünden işte bu kadar kayıtsız geçer gider o senin iyi dediğin iyiler.

ÖTEKİ

Uyan, ey hayallere dalmış adam! Berbat bir rüya görüyorsun, Beckmann. Uyan!

BECKMANN

Ah, evet, korkunç, berbat bir rüya görüyorum. Bak işte Kabare Direktörü geliyor. Onunla bir görüşme yapayım mı, cevap veren?

ÖTEKİ

Gel, Beckmann! Yaşa! Sokak fenerlerle dolu. Herkes yaşıyor! Sen de yaşa!

BECKMANN

Ben de mi yaşayayım? Kiminle? Binbaşı ile mi? Hayır!

ÖTEKİ

Başkalarıyla, Beckmann. Başkalarıyla yaşa.

BECKMANN

Direktör'le mi?

ÖTEKİ

Onunla da. Herkesle.

BECKMANN

Güzel. Direktör'le de. Bay Direktör, Bay Direktör!

DİREKTÖR

Ne var? Nedir?

BECKMANN

Beni tanıdınız mı?

DİREKTÖR

Hayır, şey... Durun bakayım. Gaz maskesi gözlüğü, kısa saçlar, asker kaputu. Evet, "Vefasız Kadın" kantosunu söyleyen amatör. İsminiz neydi sizin?

BECKMANN

Beckmann.

DİREKTÖR

Tamam. Eee, ne haber?

BECKMANN

Siz beni öldürdünüz, Bay Direktör.

DİREKTÖR

Aman, azizim...

BECKMANN

Öldürdünüz. Çünkü korkaktınız. Çünkü gerçeğe ihanet ettiniz. Siz beni Elbe'nin sularına sürdünüz, çünkü siz bir acemiye başlamak fırsatı vermediniz. Ben çalışmak istiyordum. Açtım. Ama siz beni kovup kapınızı kapadınız. Siz beni Elbe'ye sürdünüz, Bay Direktör.

DİREKTÖR

Siz de pek alıngan, pek toymuşsunuz, canım. Hemen Elbe'ye koşmak, Elbe'nin...

BECKMANN

Elbe'nin sularına, Bay Direktör. Doyuncaya kadar Elbe'nin sularına verdim kendimi. Bir kerecik doymak, Bay Direktör, doymak uğruna ölmek. Komik, değil mi? Sizin revünüz için moda şarkı olmaz mı bu? Günün şarkısı: Bir kerecik doymak, doymak uğruna ölmek!

DİREKTÖR

(*Duygulanmış, ama çok üstünkörü.*) Bu trajik, azizim! Biraz fazla duygulu insanlardansınız siz. Duygulu olmak bugün sırasızdır, yersizdir. Bir gerçek tutturmuş, gidiyorsunuz; bu ne taassup, yavrucuğum! Şarkınızla milleti bana karşı kışkırtmak mı istiyorsunuz?

BECKMANN

Sonra siz yüzüme kapıyı kapadınız, Bay Direktör. İleride ise Elbe akıyordu.

DİREKTÖR

(*Yukarıdaki gibi.*) Elbe, evet. Boğulmak. Tamam. Hey biçare öküz! Hayat çiğner geçer. Ezer, yamyassı eder. Bir kerecik doymak, doymak uğruna ölmek. Evet, ya hepimiz bu kadar duygulu olsaydık!

BECKMANN

Ama duygulu değiliz ki, Bay Direktör. Bu kadar duygulu değiliz ki...

DİREKTÖR

(*Yukarıdaki gibi.*) Allah bilir ya, değiliz. Ne çare, siz onlardan birisiniz; hayatta kör topal yürümek zorunda oldukları için, düşüp kaldılar mı sevinip bayram eden milyonlarca adamdan biri! Düşüp kalmak, Elbe'de, Spree'de, Themse'de, hepsi bir. Bu gibiler için daha önce rahat huzur arama.

BECKMANN

Düşebileyim diye bana tekme vuran da siz oldunuz!

DİREKTÖR

Saçma! Kim demiş? Bu trajik roller sizin alnınıza ezelden yazılmış. Cidden çılgınca bir konu: "Bir Aceminin Baladı" ya da "Sularda Gaz Maskesi Gözlüklü Bir Ceset!" Ne yazık ki seyirciler böyle bir şey seyretmek istemezler. Ne yazık... (*Çıkar.*)

BECKMANN

Güzel uykular, Bay Direktör! Duydun mu? Yaşamaya Binbaşı Bey'le mi devam edeyim, yoksa Bay Direktör'le mi?

ÖTEKİ

Sen rüya görüyorsun, Beckmann, uyan!

Rüya mı görüyorum? Bu rezil gaz maskesi gözlüğü gerisinden her şeyi eciş bücüş mü görüyorum? Bunlar birer kukla mı? Gülünç, karikatürize edilmiş insan bozuntuları mı? Katilimin bana söylediği ağıdı duydun mu? Bir acemi için söylenen son sözlere gel: işte onlardan biri... Ne dersin, Öteki Adam? Daha da ölmeyeyim mi? Caddelerde topallamaya devam mı edeyim? Başkalarıyla yan yana? Hepsinde aynı kayıtsız, korkunç çehre. Hepsinde laf dedin mi gırla, ama bir kerecik olsun evet demelerini iste, hepsi dut yemiş bülbüle döner. Eh, ne çare, böyledir bu insanlar. Hem de korkaktırlar. Onlar bize ihanet ettiler. Kalleşçe ihanet ettiler. Biz daha küçücüktük, harplere girdiler. Biz biraz büyüdük, bize harplerden söz açtılar. Coşkundular. Onlar daima coşkundular. Biz daha da büyüyünce onlar bizim için de bir harp düşündüler. Sonra da bizi bu harbe yolladılar. Onlar coşkundular. Daima coşkundular. İçlerinden hiçbiri bize nereye gittiğimizi söylemedi. Hiçbiri bize cehenneme gidiyorsunuz demedi. Ne gezer, hiçbiri. Onlar marşlar çaldılar, Langemarck Zaferi'ni kutladılar. Divan-ı harpler kurdular, istila planları hazırladılar. Kahramanlıklar için şarkılar, madalyalar yaptılar. Böylesine coşkundular. Derken harp patladı. Bizi cepheye sürdüler. Bize hiçbir şey söylemediler. Yalnız, görelim sizi, dediler. Gösterin kendinizi, yiğitler! Onlar bize bu şekilde ihanet ettiler. Kalleşçe ihanet ettiler. Şimdi onlar kapılarını kapamış, evlerinde oturuyorlar. Sayın müsteşar, sayın direktör, sayın yargıç, sayın başhekim. Şimdi bizi harbe gönderenler sanki onlar değil. Hayır, hiçbiri. Şimdi onlar hepsi kapılarını kapamış, evlerinde oturuyorlar. Onlar kapılarını sımsıkı kapadılar. Bizler kapıların dışında kaldık. Onlar kürsülerinden, koltuklarından doğru parmaklarıyla bizi gösteriyorlar. Onlar bize bu şekilde ihanet ettiler. Kalleşçesine ihanet ettiler. Onlar şimdi öl-

dürdüklerinin önünden hissiz geçip giderler, kollarını sallayarak kayıtsız geçip giderler.

ÖTEKİ

Hiç de öyle değil, Beckmann. Sen işi büyütüyorsun. Sen rüya görüyorsun. Kalplerine bak, Beckmann. Kalpsiz değil onlar! Onlar iyidir!

BECKMANN

Bak, işte, Bayan Kramer cesedimin önünden kayıtsız geçip gidiyor.

ÖTEKİ

Hayır! O da kalpsiz değildir!

BECKMANN

Bayan Kramer!

BAYAN KRAMER

Ne var?

BECKMANN

Sizde kalp var mı, Bayan Kramer? Beni öldürürken kalbiniz neredeydi, Bayan Kramer? Evet, Bayan Kramer, ihtiyar Beckmann'ların oğlunu siz öldürdünüz. Hem sonra annemin, babamın ölümünde sizin de rolünüz olmadı mı dersiniz? Hakçası, Bayan Kramer, birazcık olsun emeğiniz geçmedi mi bu işe? Hayatın dayanılmaz hale gelişinde sizin de payınız yok mu yani? Sonra da oğullarını Elbe'ye sürdünüz. Ama kalbiniz, Bayan Kramer, kalbiniz ne söylüyor?

BAYAN KRAMER

Bu acayip gözlüğünüzle Elbe'ye mi attınız kendinizi? Aklıma bile gelmemişti. Oysa bende hayli melankolik

bir etki de bırakmıştınız, yavrucuğum! Sen git, kendini Elbe'ye at! Hey gidi biçare! Daha neler!

BECKMANN

Ya, çünkü bana annemin, babamın öldüklerini öyle içten, öyle nazik anlattınız ki! Başvurduğum sonuncu kapı sizin kapıydı. Siz ise beni dışarıda bıraktınız. Oysa ben bin şu kadar gece, Sibirya'da bin şu kadar gece hep bu kapının ümidiyle yaşadım. Siz pek de önem vermeden bir küçük cinayet işlediniz, yalan mı?

BAYAN KRAMER

(*Ağlamamak için sertçe.*) Hani bazıları vardır, işleri ters gider. İşte siz de onlardansınız. Sibirya. Havagazı musluğu. Ohlsdorf. Biraz fazla kaçtı, değil mi? Bunlar bana pek dokundu diyelim, ama herkes ağlamaya kalkışsa sonu neye varır? Öyle de ümitsiz bir haliniz var ki delikanlı! Haylazlık bu! Ama aldırmamak gerek, ekmeğimize sürülmüş bir parça margarin yağı da acır gider yoksa. Sen git de sulara at kendini! Eeh, insan nelerle karşılaşıyor! Her gün bohçasını alıp giden gidene!

BECKMANN

Öyle, öyle, hadi güle güle, Bayan Kramer! İşittin ya, Öteki Adam? Kalpsiz değil dediğin ihtiyar bir kadın, ölmüş bir delikanlıya nasıl ağıt söyledi? İşittin ya, cevap veren, niye konuşmuyorsun?

ÖTEKİ

Uyan... Beckmann.

BECKMANN

Birdenbire sesin öyle yavaşladı ki! Ansızın niçin uzaklaştın?

ÖTEKİ

Sen öldürücü bir rüya görüyorsun, Beckmann. Uyan! Yaşa! Kendine bu kadar değer verme. İnsanlar her gün ölüyor. Ebediyet, yas çığlıklarıyla mı dolsun? Sen yaşamana bak! Margarinli ekmeğini yiyerek yaşa! Hayatın yüzlerce ucu, saçağı vardır. Yakala birini! Ayağa kalk!

BECKMANN

İşte kalkıyorum. Çünkü karım geliyor. Karım iyi kalplidir. Nasıl olur, yanında dostu var. Ama eskiden iyi kalpliydi canım. Ben de ne diye üç yıl Sibirya'da kaldım sanki? O üç yıl bekledi, biliyorum, çünkü bana karşı iyiydi hep. Suç bende. İyiydi o. Acaba hâlâ öyle mi?

ÖTEKİ

Dene! Yaşa!

BECKMANN

Hey! Korkma, benim. Baksana. Ben senin kocanım. Beckmann, benim ben. Biliyor musun, ben kendimi öldürdüm, karıcığım. Sen benim başıma bu işi açmamalıydın, şu öteki erkek işini. Benim için bir sen vardın! Ama sen benim sözlerimi duymuyorsun bile. Hey! Biliyorum, bekleyişin çok uzun sürdü. Ama üzülme, artık selamete çıktım. Artık ölüyüm ben. Sensiz yaşamak istemedim! Hey! Baksana! Hey!

(*KADIN, BECKMANN'ın sözlerini işitmeksizin, DOSTU'na sarılmış olarak yavaş yavaş uzaklaşır.*)

Hey! Sen benim karımdın hani! Baksana buraya, beni sen öldürdüğüne göre dön de yine bir bak, ne çıkar! Hey, söylediklerimi duymuyorsun bile! Beni sen katlettin, sen... Şimdi de hiçbir şey olmamış gibi bırakıp gidiyor musun? Peki ama, neden beni işitmiyorsun? (*Kadınla dostu çıkarlar.*) Söylediklerimi dinlemedi. Beni artık ta-

nımıyor. Ben öleli bu kadar oldu mu? Beni unutmuş, oysa ben öleli daha bir gün oldu. Bu kadardır, ah işte insanların iyiliği bu kadardır! Eee, ne dersin, evet diyen, yaşa diye bağıran, cevap veren? Bakıyorum, bir şey söylemiyorsun? Neye uzaklaştın öyle? Yaşamaya devam edeyim mi? Sibirya'dan ben bunun için mi geldim? Bir de tutmuş, bana yaşa diyorsun! Sokağın bütün kapıları sağlı sollu, kapalı. Fenerlerin hepsi sönmüş, hepsi. İnsan bu yolda ancak düşerek ilerliyor. Bana, düşmeye devam et, diyorsun ha? Yok mu başka beni düşürecek bir yer, göster de düşeyim? O kadar uzaklaşma, yahu, neye sustun, bu karanlıkta benim için bir fenerin var mı hâlâ? Konuşsana, sen evvelden boyuna konuşurdun!

ÖTEKİ

İşte kız geliyor, seni Elbe'den çekip çıkaran, sarıp sarmalayan kız. Senin o sersem başını öpmek isteyen kız, Beckmann. Cesedinin önünden kayıtsız geçip gitmez o. O her yerde seni aradı.

BECKMANN

Hayır! Aramadı! Beni hiç kimse arayıp sormadı! İkide bir beni buna inandırmaya kalkma. Artık düşemem ben, işitiyor musun? Beni kimse aramaz.

ÖTEKİ

Bu kız, her yerde seni aradı.

BECKMANN

Evet diyen, bana acı çektirme! Git işine!

KIZ

(*BECKMANN'ı görmeksizin.*) Balık! Balık! Nerelerdesin? Üşümüş, küçük balık!

BECKMANN

Ben mi? Ben ölüyüm.

KIZ

Ay, ölü müsün? Ben her yerde seni arıyorum!

BECKMANN

Beni niye arıyorsun?

KIZ

Niye mi? Çünkü seni seviyorum, biçare hayalet! Peki sen şimdi ölü müsün? Ah, ben seni öpmek isterdim, üşümüş balık!

BECKMANN

Kızlar bize seslenince kalkıp yola devam etmek mi gerekir? Kızım?

KIZ

Ne var, balık?

BECKMANN

Ben ölmüş olmasaydım ne yapardık?

KIZ

Ah, birlikte benim eve giderdik. Hadi, canlan tekrar, üşümüş küçük balık! Benim için. Benimle. Gel, birlikte canlanalım.

BECKMANN

Yaşayayım mı? Beni sahiden aradın mı?

KIZ

Daima. Seni! Ben hep seni düşündüm. Ah, niçin öldün sen, biçare yaslı hayalet? Benimle yaşamak istemez misin?

BECKMANN

Evet, evet. Geliyorum. Ben seninle yaşamak istiyorum.

KIZ

Balığım benim!

BECKMANN

Kalkıyorum. Benim için yanan lambasın sen. Yalnız benim için. Biz birlikte yaşayacağız. Karanlık sokakta biz kol kola gideceğiz. Gel, birlikte yaşayalım, kol kola yürüyelim.

KIZ

Evet, karanlık sokakta bir senin ışığınım ben.

BECKMANN

Işık mı? Peki ama bu ne? Her taraf birdenbire kararıverdi. Neredesin?

(*Uzaktan tek ayaklının tak tukları duyulur.*)

KIZ

Duyuyor musun? Ölüm kurdu tahtayı kemiriyor. Ben gitmeliyim, balık, gitmeliyim, zavallı üşümüş hayalet.

BECKMANN

Nereye gidiyorsun? Kal, gitme! Her şey birdenbire karanlığa gömüldü. Lamba, küçük lambacığım! Yansana! Bu tıkırtıyı yapan da kim? Birisi tak tuk ediyor! Tak tuk, tak tuk! Ben bu sesi evvelce de işittim. İşte: tak tuk, tak tuk! Ses gittikçe artıyor, gittikçe yaklaşıyor! Tak tuk, tak tuk. (*Bağırır.*) İşte! (*Fısıldar.*) Pehlivan, koltuk değnekli, tek ayaklı pehlivan. Tak tuk, yaklaşıyor! Tak tuk, bana doğru geliyor! Tak tuk, tak tuk!!! (*Bağırır.*)

TEK AYAKLI ADAM

(*Çok objektif ve hâkim.*) Beckmann?

BECKMANN

(*Yavaş sesle.*) Buyurun!

TEK AYAKLI ADAM

Sen hâlâ sağ mısın, Beckmann? Sen bir cinayet işlemedin miydi, Beckmann? Yine de yaşıyorsun ha!

BECKMANN

Ben cinayet işlemedim.

TEK AYAKLI ADAM

İşledin, Beckmann. Biz her gün bir cinayete kurban gider, her gün bir cinayet işleriz. Biz her gün bir cinayetin önünden kayıtsız geçer, gideriz. Ve sen beni öldürdün, Beckmann. Hemen de unuttun mu? Ben üç yıl Sibirya'da kaldım, Beckmann, dün akşam evime döndüm. Ama yerimi bir başkası almıştı, benim yerimi sen almıştın, Beckmann. Ben de kalktım, Elbe'ye gittim, Beckmann, hemen dün akşam. Zaten başka nereye gidebilirdim, değil mi, Beckmann? Hiç sorma, soğuk ve rutubetliydi Elbe. Ama alıştım artık, değil mi ki ölüyüm. Hemencecik nasıl da unutursun, Beckmann. Bir cinayet böyle tez unutulur mu? İşlediği cinayet, insanın peşini bırakmaz ki, Beckmann. Evet, bir kabahat ettim, ben. Evime gelmemeliydim. Kendi evimde benim için yer yoktu artık, Beckmann, çünkü sen vardın orada. Senden davacı değilim, Beckmann, çünkü hepimiz her gün, her gece cinayet işliyoruz. Ama kurbanlarımızı böyle çabucak unutmamız mı gerekir? Cinayetlerimizi çiğneyip geçemeyiz ki! Evet, Beckmann, benim yerimi sen almıştın. Benim sedirimde, benim karımın yanında, tam üç yıl, Sibirya'da bin şu ka-

dar gece hep hayaliyle yaşadığım benim karımın yanında, benim! Evimde bir adam vardı, benim elbisemi giymişti, Beckmann; elbisem ona çok bol geliyordu, ama giymişti işte. Sırtında elbisem, yanında karım, ısınmış ve memnundu adam. Sendin, bu adam sendin, Beckmann. Bunun üzerine ben çekip gittim. Elbe'ye. Biraz soğuktu, Beckmann, ama insan çabuk alışıyor. Şimdi ben bir günlük ölüyüm, ve beni sen öldürdün, işlediğin cinayeti unuttun bile. Unutmamalısın, Beckmann, cinayetlerin unutulması doğru değil, bu işi kötü kalpliler yapar. Sen beni unutmayacaksın, Beckmann, değil mi? İşlediğin cinayeti unutmayacağına dair bana söz vermelisin!

BECKMANN

Seni unutmayacağım.

TEK AYAKLI ADAM

Sen çok iyisin, Beckmann. Bu durumda insan rahatça ölü kalabilir, hiç değilse bizi düşünen biri var. İsterse katilim olsun, düşünecek ya! Sadece ara sıra, kimi geceler, Beckmann, uykun kaçtıkça hatırla. Hiç değilse böylece mezarımda rahat edebilirim... (*Çıkar.*)

BECKMANN

(*Uyanır.*) Tak tuk, tak tuk! Neredeyim? Rüya mı gördüm? Ben ölmemiş miydim? Ben hâlâ ölmedim mi? Tak tuk, tak tuk bütün hayat boyunca! Tak tuk, tak tuk bütün ölüm boyunca! Tak tuk, tak tuk! Ölüm kurdu nasıl da kemiriyor, duyuyor musun? Ben, ben yaşamalıyım ha! Her gece yatağımın başında bir nöbetçi olacak, ben onun adımlarının sesinden kurtulamayacağım: tak tuk, tak tuk! Hayır!

İşte hayat! Bir adam var, adam Almanya'ya geliyor, adam üşüyor. Adam açtır, adam topallıyor! Bir adam

Almanya'ya geliyor! Evine geliyor, yatağında bir başkası. Bir kapı kapanıyor, adam kapının dışında.

Bir adam Almanya'ya geliyor! Bir kıza rastlıyor, ama kızın kocası var, tek ayaklı; kızın kocası iniltiyle hep aynı ismi tekrarlıyor: Beckmann. Bir kapı kapanıyor, adam kapının dışında.

Bir adam Almanya'ya geliyor! İnsanlar arıyor, ama bir binbaşı gülmekten kırılıyor. Bir kapı kapanıyor, adam yine kapının dışında.

Bir adam Almanya'ya geliyor! İş arıyor, ama Direktör korkaktır, kapı kapanıyor, adam yine kapının dışında.

Bir adam Almanya'ya geliyor! Anasını, babasını arıyor, ama ihtiyar bir kadın havagazına acıyor, kapı kapanıyor, adam yine kapının dışında.

Bir adam Almanya'ya geliyor! Derken ortaya tek ayaklı çıkıyor, tak tuk, tak tuk geliyor, tak tuk, tak tuk. Tek ayaklı, Beckmann, diyor. Boyuna, Beckmann, diyor. Nefes alıyor: Beckmann; horulduyor: Beckmann; inliyor: Beckmann; bağırıyor, küfrediyor, dua ediyor: Beckmann. Tek ayaklı, kendi katilinin hayatında tak tuk, tak tuk yürüyor. Katil de benim. Ben mi? Ben ki katledilenim, onların katlettikleriyim, ben mi katilim? Bizi katil olmaktan kim koruyabilir ki? Biz her gün bir cinayetin önünden kayıtsız geçip gidiyoruz! Ve katil Beckmann, hem maktul hem de katil olmaya dayanamıyor artık. Dünyanın suratına haykırıyor: Ölüyorum! Sonra adam, Almanya'ya gelen adam, falanca yerde sokak ortasına seriliyor ve ölüyor. Eskiden sokaklarda sigara izmaritleri, portakal kabukları, kâğıt parçaları olurdu; bugünse insanlar var, yerlere serilmiş, kimin umurunda! Sonra bir çöpçü geliyor, bir Alman çöpçüsü, üniformalı, kırmızı şeritli, süprüntüler-çürükler kurumunun adamı. Çöpçü yerde, katledilmiş katil Beckmann'ı görüyor. Açlıktan ölmüş, buz kesmiş, donmuş, serilekalmış. Yirminci yüzyılda. Yüzyılın ortasına doğru. Sokakta.

Almanya'da. Ve millet, ölünün yanından geçip gidiyor, aldırış bile etmeden, alışmış, dudak bükerek, tiksinerek ve kayıtsız, kayıtsız, o kadar kayıtsız! Ve ölü, en derin rüyalarına kadar ölümünün de hayatı gibi anlamsız olduğunu hissediyor: Ölümü anlamsızdır, değersizdir, renksizdir. Sen de tutmuş, bana yaşa diyorsun! Niye? Kimin için? Ne için? Ölmek benim hakkım değil mi? Canıma kıymak hakkım değil mi? Yetişmez mi kendimi bu kadar katlettirdiğim, bu kadar katil olduğum? Nereye gitsem? Ne ile yaşasam? Kiminle? Ne için? Bu yeryüzünde bizler nereye gitsek ki? Bizler ihanete uğradık. Kalleşçe ihanete.

Sen neredesin, ey Öteki? Başka zaman hep yanımda olurdun!

Sen şimdi neredesin, ey evet diyen? Bana asıl şimdi cevap ver! Sana asıl şimdi ihtiyacım var, ey cevap veren! Nerelerdesin ki? Ansızın yok oluverdin! Neredesin, ey cevap veren, neredesin, ey bana ölümü çok gören? Hani nerede Allah olduğunu söyleyen ihtiyar?

Niçin sesi çıkmıyor acaba?

Cevap versenize!

Niçin susuyorsunuz? Niçin?

Yok mu bir cevap veren?

Kimse cevap vermiyor mu?

Kimse, hiç kimse cevap vermiyor mu?

KAPILARIN DIŞINDA, SAVAŞTAN DÖNEN BECKMANN'IN HİKÂYESİNİ ANLATIR. ÖLÜLERİN DİYARINDAN TESADÜFEN GERİ DÖNEBİLENLERDEN BİRİDİR O. FAKAT NE EŞİ NE EVİ NE DE ÜLKESİ BIRAKTIĞI GİBİDİR. ŞİMDİ HER YER ENKAZ, HERKES KAYPAKTIR VE BECKMANN NİHİLİST BİR TAVIRLA ÖLÜMÜ ARZULAR.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN TOPLUMDA YARATTIĞI YIKICI ETKİLERİ ELE ALAN "YIKINTI EDEBİYATI"NIN, HEINRICH BÖLL'LE BERABER EN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİNDEN BİRİ OLAN WOLFGANG BORCHERT, NASYONAL SOSYALİZMİN AHLAKİ VE FİZİKSEL KURBANLARINDAN BİRİDİR. BÜYÜK YANKI UYANDIRAN **KAPILARIN DIŞINDA**, YAZARIN TEK OYUNUDUR VE ÖLÜMÜNDEN BİR GÜN SONRA SAHNELENMİŞTİR.

THG
0247861
GGF

can

12 TL
KDV DAHİL

ISBN: 978-975-07-3452-6

9 789750 734526

can yayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi